TỈNH UỶ CAO BẰNG
BAN TUYÊN GIÁO
*

TÀI LIỆU TUYÊN TRUYỀN
KỶ NIỆM 120 NĂM NGÀY SINH ĐỒNG CHÍ HOÀNG VĂN NỌN (TỨC HOÀNG NHƯ, HOÀNG VĨNH TUY) - BÍ THƯ ĐẦU TIÊN CỦA ĐẢNG BỘ TỈNH CAO BẰNG, BÍ THƯ XỨ UỶ BẮC KỲ, BÍ THƯ LIÊN XỨ UỶ BẮC KỲ - BẮC TRUNG KỲ, BÍ THƯ KHU B (02/01/1907 - 02/01/2027)

Tháng 10/2026

Đồng chí Hoàng Văn Nọn (02/01/1907 - 31/3/1968)

Bí thư Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh Cao Bằng, Bí thư Tỉnh uỷ Cao Bằng; đại biểu chính thức của Đảng Cộng sản Đông Dương dự Đại hội lần thứ VII Quốc tế Cộng sản tại Mátxcơva (Liên Xô cũ); Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ; Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ; Bí thư Khu B

LỜI GIỚI THIỆU

Kỷ niệm 120 năm Ngày sinh đồng chí Hoàng Văn Nọn (tức Hoàng Như, Hoàng Vĩnh Tuy) - Bí thư đầu tiên của Đảng bộ tỉnh Cao Bằng; đại biểu chính thức của Đảng Cộng sản Đông Dương dự Đại hội lần thứ VII Quốc tế Cộng sản tại Mátxcơva; Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ; Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ; Bí thư Khu B (02/01/1907 - 02/01/2027) là sự kiện chính trị quan trọng của Đảng bộ, chính quyền và Nhân dân các dân tộc tỉnh Cao Bằng, nhằm tôn vinh cuộc đời, sự nghiệp cách mạng vẻ vang và những cống hiến to lớn của đồng chí đối với phong trào cách mạng địa phương và cả nước.

Nhằm cung cấp tư liệu chính thống, phục vụ công tác tuyên truyền, giáo dục truyền thống cách mạng, Ban Tuyên giáo Tỉnh uỷ Cao Bằng chủ trì biên soạn và xuất bản cuốn *"Tài liệu tuyên truyền kỷ niệm 120 năm Ngày sinh đồng chí Hoàng Văn Nọn (tức Hoàng Như, Hoàng Vĩnh Tuy) - Bí thư đầu tiên của Đảng bộ tỉnh Cao Bằng, Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ, Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, Bí thư Khu B (02/01/1907 - 02/01/2027)"*.

Tài liệu không chỉ giúp cán bộ, đảng viên và Nhân dân, nhất là thế hệ trẻ, hiểu rõ hơn về cuộc đời, sự nghiệp cách mạng và những công lao, đóng góp to lớn của đồng chí Hoàng Văn Nọn đối với sự nghiệp cách mạng của Đảng, của dân tộc và quê hương Cao Bằng, mà còn góp phần khơi dậy mạnh mẽ niềm tự hào dân tộc, bồi đắp lòng yêu nước và truyền thống cách mạng vẻ vang của quê hương cội nguồn cách mạng Cao Bằng. Qua đó, cổ vũ, động viên cán bộ, đảng viên và Nhân dân ra sức học tập, rèn luyện, thi đua lao động sản xuất; quyết tâm thực hiện thắng lợi các mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội, bảo đảm quốc phòng - an ninh, góp phần xây dựng tỉnh Cao Bằng ngày càng giàu đẹp, văn minh, vững bước đi lên cùng đất nước trong kỷ nguyên mới - kỷ nguyên vươn mình của dân tộc Việt Nam.

Tài liệu được sử dụng trong sinh hoạt chi bộ, đoàn thể, cơ quan, đơn vị của hệ thống chính trị và tuyên truyền rộng rãi trong cán bộ, đảng viên và Nhân dân.

Xin trân trọng giới thiệu tới các đồng chí và quý bạn đọc!

BAN TUYÊN GIÁO TỈNH UỶ CAO BẰNG

PHẦN THỨ NHẤT
THÂN THẾ, SỰ NGHIỆP VÀ NHỮNG ĐÓNG GÓP CỦA ĐỒNG CHÍ HOÀNG VĂN NỌN ĐỐI VỚI CÁCH MẠNG VIỆT NAM

1. Từ người thanh niên yêu nước đến người chiến sĩ cộng sản

Hoàng Văn Nọn (tức Hoàng Như, Hoàng Tú Hưu, Tú Hưu, Hoàng Ngọc Như, Văn Tân, Hoàng Lương Hữu, Thiết, Hoàng Vĩnh Tuy), người dân tộc Tày, sinh ngày 02/01/1907 ở làng Nà Toàn, xã Xuân Phách, châu Hòa An (nay thuộc phường Thục Phán, tỉnh Cao Bằng).

Khi còn nhỏ, Hoàng Văn Nọn được gia đình cho đi học, được giáo dục về truyền thống yêu nước của dân tộc. Năm 1926, Hoàng Văn Nọn và một số thanh niên được đồng chí Hoàng Đình Giong[1] giác ngộ đi theo cách mạng. Tháng 9/1928, Hoàng Văn Nọn và một số thanh niên ưu tú sang Long Châu (Quảng Tây, Trung Quốc) theo thư mời của đồng chí Hoàng Đình Giong đang hoạt động cách mạng tại đó. Tại đây, Hoàng Văn Nọn đã gặp các đồng chí Hoàng Đình Giong và Bùi Ngọc Thành là đại diện của Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên (một tổ chức cách mạng theo khuynh hướng mác xít, do Lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc thành lập ở Quảng Châu năm 1925); được bồi dưỡng về lý luận cách mạng và cách thức lập đường dây liên lạc với phong trào cách mạng trong nước. Cuối năm 1928, hai đồng chí Hoàng Văn Nọn, Lê Đoàn Chu được kết nạp vào Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên và được giao nhiệm vụ về Cao Bằng hoạt động, tiếp tục vận động một số thanh niên ưu tú sang Long Châu học tập.

Tháng 12/1929, cùng các đồng chí Hoàng Đình Giong, Hoàng Văn Thụ, đồng chí Hoàng Văn Nọn được kết nạp vào Đông Dương Cộng sản Đảng (một trong những tổ chức tiền thân của Đảng Cộng sản Việt Nam) và tuyên bố thành lập Chi bộ Hải ngoại Long Châu (Trung Quốc). Sau đó, đồng chí Hoàng Văn Nọn được giao nhiệm vụ về Cao Bằng hoạt động, lựa chọn những cán bộ ưu tú để bồi dưỡng kết nạp vào Đảng, tiến tới thành lập chi bộ Đảng ở Cao Bằng. Sau một thời gian hoạt động, thử thách, ngày 01/4/1930, đồng chí Hoàng Văn Nọn tổ chức lễ kết nạp hai đồng chí Lê Đoàn Chu (Lê Mới, Nam Cao) và Nông Văn Đô (Bích Giang, Cát Lợi) vào Đảng và tuyên bố thành lập chi bộ Đảng Cộng sản Việt Nam đầu tiên của tỉnh Cao Bằng tại Nặm Lìn, xã Hoàng Tung, châu Hòa An (nay thuộc phường Thục Phán, tỉnh Cao Bằng) do đồng chí Hoàng Văn Nọn làm Bí thư. Chi bộ ra đời như một Tỉnh uỷ lâm thời lãnh đạo phong trào cách mạng toàn tỉnh. Đây là một bước

[1] Đồng chí Hoàng Đình Giong (1904 - 1947) (tức Hoàng, Trần Tín, Lầu Voòng, Nam Bình, Văn Tư, Võ Văn Đức, Vũ Đức, Lê Minh, Cụ Vũ), dân tộc Tày, quê ở phường Thục Phán, tỉnh Cao Bằng, là Bí thư Chi bộ Hải ngoại Long Châu (Quảng Tây, Trung Quốc) năm 1929; Bí thư Đảng bộ đặc biệt Long Châu năm 1932; Uỷ viên Ban Thường vụ Trung ương Đảng khóa I (năm 1935), phụ trách Xứ uỷ Bắc Kỳ; Chỉ huy trưởng Bộ đội Nam tiến vào miền Nam đánh thực dân Pháp xâm lược (tháng 9/1945), Chính uỷ Quân Giải phóng Nam Bộ, Khu Bộ trưởng (Tư lệnh) đầu tiên Khu IX, Khu Bộ trưởng (Tư lệnh) Khu VI thời kỳ kháng chiến chống thực dân Pháp. Đồng chí hi sinh tại Khu VI (Ninh Thuận, (nay thuộc tỉnh Khánh Hòa) năm 1947. Đồng chí đã được Đảng và Nhà nước truy tặng Huân chương Hồ Chí Minh (năm 1998); danh hiệu Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân (năm 2009); năm 2018, đồng chí đã được Đảng và Nhà nước công nhận là Lãnh đạo tiền bối tiêu biểu của Đảng và cách mạng Việt Nam.

ngoặt quan trọng trong cuộc đời hoạt động cách mạng của đồng chí Hoàng Văn Nọn. Từ những hoạt động tích cực, hiệu quả trong những năm tháng cách mạng còn trong trứng nước, đồng chí đã trở thành một trong những cán bộ cốt cán chủ chốt của phong trào cách mạng Cao Bằng và là một trong những người đảng viên lớp đầu tiên thời dựng Đảng.

2. Trưởng thành từ phong trào cách mạng Cao Bằng, đảm nhận trọng trách của Đảng

Giữa năm 1933, trên cơ sở chi bộ Đảng gồm các đồng chí Hoàng Đình Giong, Hoàng Văn Thụ, Hoàng Văn Nọn hoạt động ở vùng biên giới Cao Bằng, Lạng Sơn - Quảng Tây (Trung Quốc), đồng chí Lê Hồng Phong chỉ đạo thành lập "Đặc biệt Chấp uỷ Bắc Bắc Kỳ" để lãnh đạo các tỉnh Cao Bằng, Lạng Sơn và các tỉnh duyên hải Bắc Kỳ. Cơ quan này sau đó được Hội nghị Ban Chỉ huy ở ngoài của Đảng Cộng sản Đông Dương[1] và các đại biểu các tổ chức Đảng trong xứ (tháng 6/1934) công nhận là một bộ phận của Đảng Cộng sản Đông Dương, được cung cấp kinh phí hoạt động, chuẩn bị lập lại Xứ uỷ Bắc Kỳ. Đến ngày 25/10/1934, Ban Chỉ huy ở ngoài công nhận đầu mối này là "Xứ uỷ Bắc Kỳ". Trên thực tế, đầu mối này là tổ công tác ở Long Châu gồm các đồng chí Hoàng Đình Giong, Hoàng Văn Thụ, Hoàng Văn Nọn... và nằm dưới sự chỉ huy trực tiếp của Ban Chỉ huy ở ngoài của Đảng, hoạt động trong phạm vi các tỉnh Cao Bằng, Lạng Sơn, vùng mỏ Đông Bắc[2].

Từ khi Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh được thành lập và đến tháng 7/1933 được công nhận là Đảng bộ tỉnh Cao Bằng, dưới sự lãnh đạo của Bí thư Hoàng Văn Nọn, phong trào cách mạng ở Cao Bằng tiếp tục phát triển mạnh mẽ và ngày càng sâu rộng. Đây là một trong những điều kiện để Ban Chỉ huy ở ngoài của Đảng quyết định cử đồng chí Hoàng Văn Nọn, Bí thư Tỉnh uỷ Cao Bằng làm đại biểu chính thức tham gia Đoàn đại biểu của Đảng Cộng sản Đông Dương dự Đại hội lần thứ VII Quốc tế Cộng sản tại Mátxcơva (Liên Xô cũ) vào tháng 7/1935. Tại Đại hội, đồng chí đã trình bày bài tham luận về công tác vận động các dân tộc thiểu số ở Đông Dương tham gia cách mạng.

Trong thời gian ở Mátxcơva, hai đồng chí Hoàng Văn Nọn và Nguyễn Thị Minh Khai được gặp Lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc và được Người giới thiệu vào học lớp văn hóa - chính trị đặc biệt của Viện Nghiên cứu các vấn đề dân tộc và thuộc địa (thuộc Bộ Phương Đông Quốc tế Cộng sản), được Người đến thăm, nói chuyện và trực tiếp giảng dạy lý luận cách mạng. Đến năm 1937, Hoàng Văn Nọn được bố

[1] Thực hiện quyết định của Quốc tế Cộng sản, tháng 3/1934, Ban Chỉ huy ở ngoài của Đảng Cộng sản Đông Dương được thành lập tại Ma Cao (Trung Quốc). Ban Chỉ huy ở ngoài là một tổ chức đặc biệt của Đảng ta trong thời kỳ cách mạng tạm thời thoái trào, tồn tại song song với Ban Trung ương, trực tiếp chịu sự chỉ đạo của Quốc tế Cộng sản, có những nhiệm vụ đặc biệt: liên lạc với Ban Trung ương Chấp uỷ Đảng Cộng sản Đông Dương, với Quốc tế Cộng sản và các Đảng Cộng sản; tập hợp và đào tạo cán bộ đảng; xuất bản tờ báo lý luận trung ương Bônsovích; đảm nhận việc khôi phục các tổ chức đảng, trước hết là cơ quan lãnh đạo Trung ương của Đảng. Dẫn theo: *Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam, Tập I (1930-1954), Quyển 1 (1930-1945)*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2018, tr.270 - 271.

[2] Dẫn theo Trần Trọng Thơ: *Xây dựng các cơ quan lãnh đạo cấp Trung ương, Xứ uỷ của Đảng thời kỳ 1930-1945*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2014, tr.73.

trí tới Hồng Kông (Trung Quốc), từ đó đi Thượng Hải gặp đồng chí Lê Hồng Phong, đại diện của Quốc tế Cộng sản đang triệu tập Hội nghị phổ biến chủ trương mới của Quốc tế Cộng sản đối với phong trào cách mạng.

Sau Hội nghị, đồng chí Hoàng Văn Nọn được cử làm đặc phái viên của Ban Lãnh đạo Trung ương ở hải ngoại về nước củng cố Xứ uỷ Bắc Kỳ. Tháng 9/1937, Xứ uỷ Bắc Kỳ họp tại phố Hàng Bột để lập lại Xứ uỷ chính thức, bầu Ban Thường vụ Xứ uỷ gồm 3 đồng chí, do đồng chí Hoàng Văn Nọn làm Bí thư Xứ uỷ. Tháng 11/1937, tại Hội nghị thành lập Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, đồng chí Hoàng Văn Nọn được cử làm Bí thư Liên Xứ uỷ.

Tháng 4/1938, thực hiện chủ trương của Hội nghị toàn thể Ban Chấp hành Trung ương (họp tháng 3/1938), Xứ uỷ Trung Kỳ được thành lập, các tỉnh Bắc Trung Kỳ đặt dưới sự chỉ đạo của Xứ uỷ Trung Kỳ. Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ giải thể. Xứ uỷ Bắc Kỳ được lập lại, đồng chí Hoàng Văn Nọn tiếp tục làm Bí thư Xứ uỷ.

Trên cương vị Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ, Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, đồng chí chỉ đạo khôi phục và củng cố tổ chức Đảng, chấn chỉnh giao thông liên lạc, thúc đẩy phong trào đấu tranh công khai, nửa công khai ở Hà Nội và các địa phương Bắc Kỳ; trực tiếp chủ trì Hội nghị thành lập Đảng bộ tỉnh Hà Đông tại làng Vạn Phúc (tháng 11/1938), sau đó, nhiều cơ sở Đảng xung quanh Hà Nội phục hồi và đẩy mạnh đấu tranh. Trước tình hình đó, thực dân Pháp khủng bố ráo riết. Xứ uỷ Bắc Kỳ bị địch đánh phá, chịu tổn thất nặng nề. Tháng 01/1939, đồng chí Hoàng Văn Nọn, Bí thư Xứ uỷ bị thực dân Pháp bắt tại phố Hàng Điếu (Hà Nội) và đưa về nhà lao Cao Bằng giam một năm, song không tìm được chứng cứ khép tội, Pháp buộc phải tha tù. Ra khỏi nhà lao (tháng 01/1940), đồng chí xuống Hà Nội gặp Xứ uỷ Bắc Kỳ và được Xứ uỷ giao nhiệm vụ làm Bí thư Khu B gồm Hải Ninh, Quảng Yên, Uông Bí, Hồng Gai (nay thuộc Thành phố Quảng Ninh), Hải Dương, Kiến An và Hải Phòng (nay thuộc Thành phố Hải Phòng), với bí danh mới là Thiết. Trên cương vị mới, đồng chí Hoàng Văn Nọn đang tích cực hoạt động, khôi phục phong trào đấu tranh thì tháng 8/1940, bị thực dân Pháp bắt tại Hải Phòng, bị kết án 5 năm tù và bị đày giam tại căng Bá Vân (Thái Nguyên). Sau đó, thực dân Pháp cho rằng Hoàng Văn Nọn là "đầu sỏ", "trùm cách mạng" nên đưa về nhà tù Hỏa Lò (Hà Nội) giam giữ.

Đầu năm 1945, đồng chí Hoàng Văn Nọn cùng các đồng chí: Đỗ Mười, Trần Đăng Ninh... vượt ngục về huyện Chương Mỹ, Hà Đông (nay thuộc Thành phố Hà Nội) hoạt động, sau đó về Cao Bằng tiếp tục hoạt động, tham gia lãnh đạo nhân dân đấu tranh giành chính quyền thắng lợi trong Cách mạng Tháng Tám năm 1945.

Sau Cách mạng Tháng Tám năm 1945, đồng chí Hoàng Văn Nọn với bí danh mới là Hoàng Vĩnh Tuy, trải qua nhiều cương vị công tác khác nhau. Đến năm 1961, đồng chí được bầu giữ chức Chủ tịch Uỷ ban Mặt trận Tổ quốc Việt Nam tỉnh Cao Bằng. Do sức khỏe yếu bởi nhiều năm bị địch bắt tù đày, hoạt động cách mạng trong điều kiện gian khổ và mắc bệnh hiểm nghèo, ngày 31/3/1968, đồng chí

từ trần trong niềm thương tiếc vô hạn của Đảng bộ và nhân dân các dân tộc tỉnh Cao Bằng, hoàn thành cuộc đời một chiến sĩ cộng sản vẹn toàn, trọn đời cống hiến sức lực, tài trí cho dân, cho Đảng.

3. Những đóng góp tiêu biểu đối với cách mạng Việt Nam

3.1. Là thành viên chính thức tham gia Đoàn đại biểu Đảng Cộng sản Đông Dương dự Đại hội lần thứ VII Quốc tế Cộng sản (tháng 7/1935) và những hoạt động cách mạng giai đoạn 1935 - 1936

Năm 1934, Đảng ta quyết định tổ chức Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ nhất vào năm 1935. Thực hiện sự chỉ đạo của Ban Chỉ huy ở ngoài của Đảng, các đại biểu Xứ uỷ Bắc Kỳ đã tổ chức một hội nghị tại Long Châu (Trung Quốc). Tham dự Hội nghị có 39 đại biểu dưới sự chủ trì của đồng chí Hoàng Đình Giong - Bí thư Đảng bộ đặc biệt Long Châu. Hội nghị đã nhất trí bầu đồng chí Hoàng Đình Giong và Bùi Bảo Vân đi dự Đại hội Đảng lần thứ I. Với sự phấn đấu liên tục, không mệt mỏi cho sự nghiệp cách mạng vẻ vang của Đảng, tại Đại hội Đảng lần thứ I họp ở Ma Cao (Trung Quốc) từ ngày 27 đến ngày 31/3/1935, đồng chí Hoàng Đình Giong - Trưởng đoàn đại biểu Xứ uỷ Bắc Kỳ tham dự Đại hội, được bầu vào Ban Thường vụ Trung ương Đảng Cộng sản Đông Dương khóa I và được phân công phụ trách Xứ uỷ Bắc Kỳ. Tại Đại hội này, đồng chí Bùi Bảo Vân được bầu làm Uỷ viên dự khuyết Trung ương Đảng.

"Đại hội đã chuẩn y việc chỉ định các đồng chí Litvinốp, Bà Vai và Cao Bằng[1] là đại biểu của Đảng đi dự Đại hội Quốc tế Cộng sản"[2]. Việc cử đồng chí Hoàng Văn Nọn, Bí thư Tỉnh uỷ Cao Bằng, làm đại biểu chính thức của Đảng Cộng sản Đông Dương tham dự Đại hội lần thứ VII Quốc tế Cộng sản thể hiện sự tin cậy của Trung ương Đảng đối với sự phát triển của phong trào cách mạng và đội ngũ cán bộ, đảng viên Cao Bằng.

Khoảng cuối tháng 10, đầu tháng 11/1934, từ bến cảng Thượng Hải, các đồng chí Lê Hồng Phong, Nguyễn Thị Minh Khai, Hoàng Văn Nọn bí mật xuống một chiếc tàu Liên Xô vượt biển đến cảng Vlađivôxtốc, rồi từ đó đi tàu hỏa xuyên Xibêri đến Mátxcơva ngày 08/12/1934. Đoàn được đón về ở tại Trường Đại học Phương Đông. Tại Trường Đại học Phương Đông, ngày 10/12/1934, Hoàng Văn Nọn và các đồng chí trong đoàn đã được đón đồng chí Lin (tức Lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc) đến thăm và nói chuyện[3]. "Đồng chí niềm nở bắt tay, hỏi thăm sức khỏe chúng tôi rồi chào tạm biệt, hẹn một ngày gần đấy sẽ đến nghe báo cáo tình hình trong nước. Tôi để ý theo dõi từng cử chỉ, dáng điệu của đồng chí Lin. Mới gặp lần đầu mà đã thấy mến vì thái độ cởi mở, thân mật và sự từ tốn, khoan thai của đồng chí... Đồng chí thông báo và vui vẻ nói chuyện với mọi người về tình hình Liên Xô, về việc mọi người phải đổi tên mới, chú ý giữ gìn sức khỏe... Mấy hôm sau,

---

[1] Litvinốp (tức Lê Hồng Phong), Bà Vai (tức Nguyễn Thị Minh Khai) và Cao Bằng (tức Hoàng Văn Nọn).

[2] Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, t.5, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2002, tr.203.

[3] Chương trình viết tiểu sử các đồng chí lãnh đạo của Đảng và Nhà nước: *Lê Hồng Phong tiểu sử*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2007, tr.274.

đúng hẹn, đồng chí Nguyễn Ái Quốc lại đến nghe báo cáo tình hình phong trào cách mạng trong nước. Tôi báo cáo tình hình phong trào đấu tranh ở Cao Bằng. Đồng chí rất chăm chú lắng nghe và hỏi rất cặn kẽ..."[1].

Do Đại hội bị hoãn lại, hai đồng chí Nguyễn Thị Minh Khai và Hoàng Văn Nọn được đồng chí Nguyễn Ái Quốc (bí danh Lin, Linốp) giới thiệu vào học lớp văn hóa - chính trị đặc biệt của Viện Nghiên cứu các vấn đề dân tộc và thuộc địa (trực thuộc Bộ Phương Đông Quốc tế Cộng sản). Trong quá trình học tập tại đây, đồng chí Nguyễn Ái Quốc thường xuyên gặp gỡ, trò chuyện với các đồng chí mới đến, thăm nơi ăn, chốn ở, khuyên các đồng chí phải không ngừng rèn luyện tư tưởng, đạo đức, tác phong của người cách mạng và phải thật sự đoàn kết, giúp đỡ lẫn nhau. Người cũng soạn nhiều tài liệu về địa lý, lịch sử Việt Nam bằng văn vần, dịch *Chính trị kinh tế học*, *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản* ra tiếng Việt để các đồng chí dễ thuộc, dễ nhớ. Cùng với nhiều học sinh khác, đồng chí Hoàng Văn Nọn được đồng chí Nguyễn Ái Quốc giới thiệu về kinh nghiệm đấu tranh cách mạng qua các ví dụ sống động, cụ thể, dễ hiểu; được truyền đạt những kinh nghiệm quý báu để đoàn đại biểu Đảng ta chuẩn bị tốt những bản tham luận sẽ trình bày trước Đại hội; được thông báo tin tức về phong trào cách mạng thế giới, đặc biệt là tình hình Tây Ban Nha, Trung Quốc, về những thành tựu và đổi mới trên đất nước Liên Xô. Đồng thời qua đồng chí Hoàng Văn Nọn, Người hiểu thêm về con người và phong trào cách mạng ở Cao Bằng.

Từ ngày 25/7/1935 đến ngày 20/8/1935, Đại hội Quốc tế Cộng sản lần thứ VII chính thức khai mạc tại Mátxcơva. Tham dự có 513 đại biểu đại diện cho hơn 3 triệu đảng viên cộng sản của 65 Đảng Cộng sản và nhiều tổ chức quốc tế; trong đó có nhiều nhà hoạt động nổi tiếng trong phong trào cộng sản và công nhân quốc tế: Xtalin, Manuinxki (Liên Xô), Vinhem Pích (Đức), Đimitơrốp (Bungari), Tôrê, Caxanh (Pháp), Gốtvan (Tiệp Khắc), Pôxtơ (Mỹ), Ôxaca (Nhật Bản), Lê Hồng Phong (Đông Dương)...

Chương trình, nội dung làm việc của Đại hội có nhiều vấn đề lớn. Đoàn đại biểu Đảng Cộng sản Đông Dương được trình bày tại Đại hội ba bản tham luận:

1. Tham luận về xây dựng Đảng và phong trào cách mạng chung của đồng chí Hải An (Lê Hồng Phong), được trình bày tại phiên họp ngày 29/7/1935.

2. Tham luận về phong trào phụ nữ của đồng chí Phan Lan (Nguyễn Thị Minh Khai), được trình bày tại phiên họp thứ 40 ngày 16/8/1935.

3. Tham luận về vấn đề dân tộc và mặt trận, trọng tâm là công tác vận động các dân tộc thiểu số ở Đông Dương tham gia cách mạng của đồng chí Văn Tân (Hoàng Văn Nọn)[2].

---

[1] *Đi họp quốc tế Cộng sản* (Hồi ký của đồng chí Tú Hưu - Lâm Ngọc Thụ (ghi)), Nxb. Dân tộc Việt Bắc, 1964, tr.21 - 22.

[2] Trong thời gian tham dự Đại hội Quốc tế Cộng sản lần thứ VII, đồng chí Hoàng Văn Nọn mang bí danh Văn Tân.

Tại phiên họp thứ 31, buổi sáng ngày 11/8/1935, đồng chí Hoàng Văn Nọn trình bày báo cáo tham luận tố cáo sự bóc lột của thực dân Pháp đối với người dân tộc, trong đó có người dân tộc Tày: "Chính sách của Pháp ở Đông Dương là bóc lột tàn tệ, là áp bức dân tộc dưới hình thức tàn bạo và khốc liệt nhất đối với nhân dân Đông Dương. Dựa vào đó, trong quan hệ đối với các dân tộc lạc hậu, bọn đế quốc thực dân Pháp thường đưa ra chính sách lừa bịp là "sứ mệnh khai hóa văn minh"… Đặc biệt trong những năm gần đây, đế quốc Pháp tăng cường chính sách tiến công những vùng có dân tộc thiểu số. Chính sách đó gọi là "thâm nhập hòa bình" (tất nhiên phải để trong ngoặc kép chữ "thâm nhập hòa bình") vào các vùng ấy đi với dùng uy lực để chiếm đất đai, đuổi tất cả dân chúng ở đó đi khỏi khu vực chiếm đóng của chúng. Đồng thời với sự suy sụp kinh tế ghê gớm của toàn quốc trong thời kỳ khủng hoảng, nhiều vùng dân tộc thiểu số phải nộp sưu thuế nặng nề mà trước đây họ không phải nộp"[1]. Nhưng khi có Đảng Cộng sản lãnh đạo cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc thì "họ đã trở thành những người tích cực tham gia cuộc đấu tranh giải phóng quần chúng lao động Đông Dương. Ba năm gần đây đã có nhiều cuộc đấu tranh của người Mọi, người Thổ chống đế quốc Pháp". Từ phong trào đấu tranh đó, nhiều người đã trở thành đảng viên Đảng Cộng sản và trở thành những cán bộ chủ chốt của Đảng, như trong tham luận của đồng chí Hoàng Văn Nọn cho biết: "Trong tổ chức Đảng ở Bắc Kỳ, số lượng đảng viên thuộc dân tộc thiểu số Thổ tăng lên rất nhiều, hơn nữa trong cơ quan lãnh đạo của Đảng cũng có người Thổ, Lào và Cao Miên, tức là có đại biểu của các dân tộc Đông Dương. Những điều đó tỏ rõ rằng, các dân tộc, các bộ lạc bị áp bức, bị đè nén lâu năm đã đứng lên đấu tranh chống kẻ thù chủ yếu của mình là đế quốc Pháp"[2].

Trong tham luận của mình, đồng chí Hoàng Văn Nọn cũng nói rõ một số hạn chế, tồn tại làm ảnh hưởng đến phong trào cách mạng, ảnh hưởng đến cuộc đấu tranh của toàn dân tộc Việt Nam chống ách áp bức đế quốc và hứa với Quốc tế Cộng sản: "Chúng tôi sẽ cố gắng hết sức để khắc phục những sai lầm, thiếu sót trong công tác mà cho tới nay đã cản trở chúng tôi giành ảnh hưởng trong quảng đại quần chúng lao động, xây dựng Mặt trận nhân dân phản đế. Chúng tôi sẽ mang hết sức mình để trở thành những chiến sĩ đi hàng đầu chống đế quốc, trong đấu tranh cách mạng thế giới"[3].

Với tham luận của mình, đồng chí Hoàng Văn Nọn đã cung cấp cho Quốc tế Cộng sản nhiều ý kiến quý giá, nhất là thực trạng thống trị của thực dân Pháp và thực tiễn quan hệ dân tộc, giai cấp ở thuộc địa Đông Dương và Việt Nam. Có thể nói, đó là những cống hiến không nhỏ của Đoàn đại biểu Đảng Cộng sản Đông Dương nói chung và cá nhân đồng chí Hoàng Văn Nọn nói riêng để Quốc tế Cộng sản tham khảo khi xác định phương hướng và đường lối đấu tranh giải phóng các nước thuộc địa và phụ thuộc. Đồng thời, việc tham dự một sự kiện chính trị tầm vóc quốc tế này không chỉ nâng tầm nhãn quan chính trị, tư duy chiến lược của

[1] Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, Sđd, t.5, tr.330.
[2] Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, Sđd, t.5, tr.329.
[3] Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, Sđd, t.5, tr.338.

đồng chí Hoàng Văn Nọn mà còn thể hiện sự đánh giá cao của Trung ương Đảng đối với năng lực người cán bộ dân tộc thiểu số và phong trào cách mạng tỉnh Cao Bằng do đồng chí là người đứng đầu lúc bấy giờ.

Đoàn đại biểu Đảng Cộng sản Đông Dương đã đóng góp xứng đáng vào thành công của Đại hội Quốc tế Cộng sản lần thứ VII, trong đó ba bản tham luận của ba đại biểu của Đảng Cộng sản Đông Dương trong diễn đàn Đại hội đã bổ sung thêm những bài học kinh nghiệm được rút ra từ thực tiễn cuộc đấu tranh ở Đông Dương nhằm bảo vệ chủ nghĩa Mác - Lênin và giúp đỡ các đảng cộng sản và công nhân trong cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa phát xít và nguy cơ chiến tranh thế giới. Qua đó, trực tiếp đóng góp thiết thực vào việc xây dựng đường lối đấu tranh mới của Quốc tế Cộng sản khi tình hình thế giới đang có nhiều diễn biến phức tạp, đặc biệt là nguy cơ chủ nghĩa phát xít đang hiện hữu.

Sau Đại hội Quốc tế Cộng sản lần thứ VII, đồng chí Lê Hồng Phong cùng hai đồng chí đại biểu Xiêm (Thái Lan) lên đường về nước. Hai đồng chí Nguyễn Thị Minh Khai và Hoàng Văn Nọn tiếp tục ở lại học lý luận Mác - Lênin. Đồng chí Nguyễn Ái Quốc, đại diện Bộ Phương Đông Quốc tế Cộng sản trực tiếp tham gia giảng dạy. Giữa năm 1936, Mặt trận Bình dân Pháp thắng thế trong tổng tuyển cử và Chính phủ của Mặt trận được thành lập. Đồng chí Nguyễn Ái Quốc chuẩn bị cho hai đồng chí về nước. Người nhấn mạnh đây là một cơ hội hiếm có để đẩy phong trào cách mạng Đông Dương tiến lên. Đồng chí Hoàng Văn Nọn kể lại: "Trước khi về nước, chúng tôi được Quốc tế Cộng sản chỉ thị cho Đảng Cộng sản Đông Dương:

1. Tuyệt đối không được thỏa hiệp với bọn Tơrốtxkit bất cứ một phương diện nào vì bọn chúng đã phản động ra mặt.

2. Lập mặt trận dân chủ chống phát xít, chống chiến tranh.

3. Rời Ban Chỉ đạo Trung ương ở hải ngoại về nước để trực tiếp chỉ đạo phong trào, chỉ để một bộ phận nhỏ trực tiếp liên lạc với Quốc tế Cộng sản"[1].

Mùa xuân năm 1937, các đồng chí lên đường về nước. Cuộc hành trình được bố trí qua nhiều nước như Ba Lan, Đức, Pháp, Ý... qua Hồng Kông rồi lên Thượng Hải (Trung Quốc) cùng Ban Chỉ huy ở ngoài của Đảng tổ chức một hội nghị. Thành phần cuộc hội nghị này gồm các đồng chí Hà Huy Tập (Tổng Bí thư), Phùng Chí Kiên, Lê Hồng Phong, Nguyễn Thị Minh Khai và Hoàng Văn Nọn. Hội nghị tán thành ba điều chỉ thị của Quốc tế Cộng sản do hai đồng chí Nguyễn Thị Minh Khai và Hoàng Văn Nọn truyền đạt lại; quyết định cử hai đồng chí Nguyễn Thị Minh Khai, Lê Hồng Phong về Nam Kỳ hoạt động; cử đồng chí Hoàng Văn Nọn là đặc phái viên của Ban Lãnh đạo Trung ương ở hải ngoại về củng cố cơ sở ở Bắc Kỳ.

Những năm tháng hoạt động trên đất nước Nga Xô viết đã có tác động mạnh mẽ đến tư tưởng, ý chí của đồng chí Hoàng Văn Nọn. Đặc biệt, được gặp gỡ và

[1] Hoàng Văn Nọn: *Tự thuật của đồng chí Hoàng Vĩnh Tuy, tức Hoàng Tú Hưu, bí danh Văn Tân - ghi ngày 19/02/1963 (bản đánh máy).* Tư liệu Ban Nghiên cứu Lịch sử Đảng tỉnh Cao Bằng lưu tại Ban Tuyên giáo Tỉnh uỷ Cao Bằng, tr.27-28.

trực tiếp được Lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc bồi dưỡng về lý luận cách mạng, về đạo đức, tác phong, về ý thức tổ chức kỷ luật… là niềm vinh dự lớn trong cuộc đời đồng chí. Như vậy, đồng chí Hoàng Văn Nọn - người Bí thư đầu tiên của Đảng bộ tỉnh Cao Bằng có vinh dự kép: là một trong những người Cao Bằng đầu tiên đến đất nước Liên Xô - thành trì của chủ nghĩa xã hội và là người Cao Bằng đầu tiên được Lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc trực tiếp bồi dưỡng lý luận cách mạng và trở thành người học trò tin cẩn của Người. Đồng thời, cuộc gặp gỡ với đồng chí Hoàng Văn Nọn trong thời gian hoạt động tại Mátxcơva cũng đã để lại nhiều dấu ấn tốt đẹp trong lòng Lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc. Qua các buổi báo cáo của đồng chí Hoàng Văn Nọn, Lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc hiểu thêm về con người và phong trào cách mạng Cao Bằng. Đây là một trong những cơ sở góp phần quan trọng để năm 1941, khi chọn Cao Bằng làm nơi "đứng chân" sau 30 năm bôn ba tìm đường cứu nước, Người có nhận định "Cao Bằng có phong trào tốt từ trước"[1].

3.2. Trên cương vị Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ, Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, Bí thư Khu B; trực tiếp chỉ đạo khôi phục và xây dựng tổ chức Đảng bộ Bắc Kỳ và Đảng bộ Hà Nội

Sau cao trào cách mạng những năm 1930 - 1931, thực dân Pháp ra sức khủng bố trắng. Vì vậy, nhiều cán bộ cốt cán, chủ chốt các cấp của các Xứ uỷ bị bắt giam, tù đày. Cuối năm 1935, đầu năm 1936, một số đồng chí thoát khỏi nhà tù đế quốc và hoạt động ở nước ngoài như Nguyễn Văn Cừ, Hạ Bá Cang (tức Hoàng Quốc Việt), Tô Hiệu, Nguyễn Văn Minh, Trần Đình Long... lần lượt trở về Bắc Kỳ hoạt động và thành lập cơ quan lãnh đạo của toàn xứ Bắc Kỳ lấy tên là "Uỷ ban sáng kiến" vào tháng 8/1936. Uỷ ban sáng kiến làm việc như Xứ uỷ Bắc Kỳ lâm thời, phân công cán bộ bắt mối với các đồng chí, các cơ sở Đảng ở nhiều địa phương để khôi phục tổ chức Đảng và phong trào cách mạng trong xứ. Cuối năm 1936, đầu năm 1937, dưới sự lãnh đạo của Uỷ ban sáng kiến, các cơ sở Đảng được khôi phục và tổ chức ở nhiều địa phương, nhất là những địa phương trọng yếu như Hà Nội, Hải Phòng, ở các trung tâm công nghiệp, tập trung nhiều công nhân như Quảng Ninh, Nam Định. Một số địa phương tiến tới thành lập các cơ quan lãnh đạo như huyện uỷ, tỉnh uỷ, thành uỷ. Cùng với sự khôi phục của tổ chức Đảng, phong trào đấu tranh đòi dân sinh, dân chủ cũng từng bước lên cao. Nhu cầu tái lập Xứ uỷ Bắc Kỳ trở nên bức thiết và có điều kiện thực hiện.

Trước yêu cầu đó, tháng 5/1937, các đồng chí trong Uỷ ban sáng kiến và đại biểu các tổ chức Đảng ở Nam Định, Thái Bình, Ninh Bình... tổ chức cuộc họp tại Hà Nội thành lập Xứ uỷ lâm thời Bắc Kỳ do đồng chí Nguyễn Văn Minh làm Bí thư, Tô Hiệu làm Phó Bí thư, với nhiệm vụ trực tiếp lãnh đạo phong trào cách mạng toàn xứ Bắc Kỳ. Cũng thời gian này, đồng chí Hoàng Văn Nọn sau khi đi dự Đại hội VII Quốc tế Cộng sản, theo sự phân công của Ban Chỉ huy ở ngoài của Đảng, đã trở về Bắc Kỳ hoạt động.

---

[1] Võ Nguyên Giáp: *Những chặng đường lịch sử*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2018, tr.37.

Tháng 9/1937, Xứ uỷ Bắc Kỳ tổ chức họp tại phố Hàng Bột (Hà Nội). Tại đây, đồng chí Hoàng Văn Nọn đã truyền đạt lại ba điều chỉ thị của Quốc tế Cộng sản. Cuộc họp quyết định bầu Xứ uỷ chính thức gồm các đồng chí Hoàng Văn Nọn, Nguyễn Văn Minh, Lương Khánh Thiện, Tô Hiệu, Đặng Việt Châu, Đặng Xuân Khu, Hạ Bá Cang, Khuất Duy Tiến, Đặng Châu Tuệ, Bùi Lâm, Hữu, Bảo,... Ban Thường vụ gồm 3 người: đồng chí Hoàng Văn Nọn (Bí thư), đồng chí Nguyễn Văn Minh (Phó Bí thư) và đồng chí Lương Khánh Thiện. Cơ quan của Xứ uỷ đóng tại phố Hàng Than và Hàng Bún (Hà Nội). Trong Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản tháng 10/1937, Tổng Bí thư Hà Huy Tập viết: "Pala (Nguyễn Văn Minh - TG) và Văn Tân (Hoàng Văn Nọn - TG) ở Xứ uỷ Bắc Kỳ"[1]. Trong đó, đồng chí Hoàng Văn Nọn trực tiếp nhận trách nhiệm lãnh đạo các hội đoàn hoạt động hợp pháp và nửa hợp pháp.

Cuộc họp thống nhất bàn biện pháp lập Mặt trận dân chủ chống phát xít, chống chiến tranh; tích cực phát triển tổ chức Đảng; tạm thời gác khẩu hiệu "Đòi Đông Dương hoàn toàn độc lập" và đưa ra những khẩu hiệu "Cải thiện đời sống nhân dân", "Tự do tổ chức", "Tự do đi lại", "Tự do dân chủ", "Thả tù chính trị phạm", "Tuyệt đối không thỏa thiệp với bọn Tơrốtxkit trong bất cứ phương diện nào"… Từ đây, cơ sở Đảng phát triển mạnh ở các tỉnh như Hà Nội, Hà Đông, Ninh Bình, Tây Sơn, Phủ Lý, Nam Định, Bắc Ninh, Bắc Giang, Cao Bằng, Lạng Sơn... Các tổ chức quần chúng như Hội Ái hữu, Nông hội, Hội Truyền bá chữ quốc ngữ… tiếp tục phát triển mạnh. Trong đó, dưới sự quan tâm chỉ đạo trực tiếp của Xứ uỷ Bắc Kỳ, ngay sau khi thành lập lại, Thành uỷ Hà Nội đã khẩn trương bắt tay vào xây dựng, phát triển cơ sở Đảng; vận động quần chúng tích cực chắp mối liên lạc; điều động cán bộ, đảng viên vào các xí nghiệp, nhà máy, về các vùng nông thôn ngoại thành. Thành uỷ thường xuyên tổ chức các lớp huấn luyện, bồi dưỡng, đào tạo cán bộ, kết nạp đảng viên mới. Đồng thời, chỉ đạo thành lập các hội ái hữu dưới sự chỉ đạo trực tiếp của Nghiệp đoàn ái hữu để họ đoàn kết lại, tranh đấu chống áp bức bóc lột, đòi quyền lợi thiết thực hằng ngày[2]. Phong trào đấu tranh của nhân dân lao động Hà Nội lên rất cao.

Sau Đại hội lần thứ I của Đảng, Trung ương Đảng chủ trương thống nhất cơ quan lãnh đạo ở Trung Kỳ, chỉ thị cho các đồng chí ở Trung Kỳ chuẩn bị các điều kiện thành lập Xứ uỷ Trung Kỳ thống nhất. Tuy nhiên, do điều kiện khó khăn, nhất là thiếu cán bộ, nên chủ trương trên chưa thực hiện được. Thực hiện chủ trương của Hội nghị toàn thể Ban Chấp hành Trung ương Đảng (tháng 9/1937), việc thành lập Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ được xúc tiến khẩn trương.

Sau một thời gian gấp rút chuẩn bị, cuối tháng 11/1937, Hội nghị thành lập Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ được tổ chức tại một căn nhà do đồng chí Tô Hiệu thuê ở phố Hàng Bột (Hà Nội). Dự Hội nghị có các đại biểu của Đảng bộ Bắc Kỳ là Hoàng Văn Nọn, Tô Hiệu, Nguyễn Văn Minh, Đặng Việt Châu, Nguyễn

[1] Trần Trọng Thơ: *Xây dựng cơ quan lãnh đạo cấp Trung ương, xứ uỷ của Đảng thời kỳ 1930-1945*, Sđd, tr.146.
[2] Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập,* t.6, Sđd, tr.154.

Công Hòa,... đại biểu của các Đảng bộ ở Bắc Trung Kỳ. Hội nghị cử ra Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, đồng chí Hoàng Văn Nọn được cử làm Bí thư. Tại Hội nghị này, Liên Xứ uỷ bàn các biện pháp phối hợp khu vực xây dựng tổ chức Đảng ở các địa phương, thực hiện đấu tranh công khai trong tình hình mới. Cơ quan Liên Xứ uỷ đóng tại Hà Nội.

Ngày 26/01/1938, Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ tổ chức Hội nghị tại Hà Nội. Tham dự có Hoàng Văn Nọn, Nguyễn Văn Minh, Lương Khánh Thiện, Đặng Việt Châu, Túc... Hội nghị kiểm điểm tình hình tổ chức Đảng và quần chúng ở Bắc Trung Kỳ, tăng cường các mối quan hệ giữa Liên Xứ uỷ với các Đảng bộ Ninh Bình, Bắc Ninh, Hòn Gai; quyết định bố trí hai đồng chí Hạ Bá Cang và Tô Hiệu (đang bị mật thám theo dõi) rút vào bí mật, chuẩn bị cuộc họp sắp tới với đại diện của Ban Chấp hành Trung ương hiện đóng ở Nam Kỳ.

Tiếp đó, ngày 20/02/1938, Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ tổ chức Hội nghị tại Hà Nội. Tham dự có 9 đồng chí: Hoàng Văn Nọn - Bí thư Liên Xứ uỷ, Nguyễn Văn Minh, Lương Khánh Thiện, 6 đại biểu của các Đảng bộ Thái Bình, Hải Phòng, Nam Định, Cao Bằng và Bắc Trung Kỳ. Sau khi kiểm điểm tình hình tổ chức Đảng và tổ chức quần chúng ở Bắc Kỳ và Bắc Trung Kỳ, Hội nghị đã bàn biện pháp tổ chức lại Liên Xứ uỷ nhằm tăng cường hoạt động của cơ quan này.

Tháng 4/1938, theo quyết định của Hội nghị toàn thể Ban Chấp hành Trung ương (tháng 3/1938), Xứ uỷ Trung Kỳ được thành lập; ba tỉnh Bắc Trung Kỳ là Thanh Hóa, Nghệ An, Hà Tĩnh được đặt dưới sự lãnh đạo của Xứ uỷ Trung Kỳ. Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ giải thể. Xứ uỷ Bắc Kỳ được lập lại, đồng chí Hoàng Văn Nọn làm Bí thư[1].

Cùng với việc khôi phục và xây dựng các cơ quan Xứ uỷ Bắc Kỳ và Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, với vai trò là Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ, Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, đồng chí Hoàng Văn Nọn đã tích cực đi các địa phương chỉ đạo củng cố, khôi phục và gây dựng các tổ chức cơ sở Đảng. Khoảng cuối năm 1937, Hoàng Văn Nọn với tên mới là Hoàng Lương Hữu[2], trong vai một nghệ sĩ nhiếp ảnh và trực tiếp ở trong Ban Lãnh đạo Hội Ái hữu Nhiếp ảnh, đã mở hiệu ảnh Dân Chúng tại Hà Đông (nay thuộc Hà Nội) để làm cơ sở hoạt động, chỉ đạo tuyên truyền, vận động nhân dân các địa phương đấu tranh. Phong trào đấu tranh của công nhân, nhân dân lao động các giới, thanh niên, học sinh ở nội thành và phong trào đấu tranh của nông dân ngoại thành Hà Nội phát triển mạnh mẽ, với nhiều hình thức phong phú. Đặc biệt là sự kiện tổ chức Lễ kỷ niệm Ngày Quốc tế Lao động 01/5/1938, đồng chí Hoàng Văn Nọn cùng các đồng chí Xứ uỷ Bắc Kỳ vận động nhân dân Hà Nội, Hà Đông tổ chức cuộc mít tinh lớn để biểu dương lực lượng tại khu Đấu Xảo, Hà Nội, thu hút 25.000 người tham dự, đánh dấu một bước tiến lớn trong công tác vận động, tổ chức quần chúng, tổ chức đấu tranh của Xứ uỷ

[1] Dẫn theo Trần Trọng Thơ: *Xây dựng cơ quan lãnh đạo cấp Trung ương, xứ uỷ của Đảng thời kỳ 1930-1945*, Sđd, tr.148.

[2] Báo An ninh thế giới, số 928, ngày 20/01/2010.

Bắc Kỳ, của Đảng bộ Hà Nội. Đồng thời, dưới sự lãnh đạo của Xứ uỷ, Thành uỷ Hà Nội chỉ đạo tiểu thương chợ Đồng Xuân (Hà Nội) bãi thị yêu cầu giảm thuế giành thắng lợi. Cuối năm 1938, Xứ uỷ chỉ đạo tổ chức Hội chợ ở vườn hoa Đấu Xảo để tuyên truyền, vận động quyên góp ủng hộ nhân dân Trung Quốc kháng chiến chống phát xít Nhật xâm lược, có ảnh hưởng lớn nên lôi kéo được cả các nhóm xã hội, dân chủ Pháp ở Hà Nội tham gia[1].

Tháng 8/1938, Xứ uỷ Bắc Kỳ tổ chức Hội nghị đại biểu Đảng bộ Bắc Kỳ để bàn biện pháp thực hiện Mặt trận dân chủ trong xứ; củng cố, phát triển tổ chức Đảng. Hội nghị chủ trương: chấn chỉnh công tác giao thông, liên lạc giữa Xứ uỷ với các đảng bộ, Xứ uỷ tăng cường tham gia hội nghị của các tỉnh, lập tức gây cơ sở ở những nơi có sẵn mối liên lạc; củng cố các đảng bộ, thu nạp đảng viên mới... Với cương vị là Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ, đồng chí Hoàng Văn Nọn về Hà Đông (nay thuộc Hà Nội) trực tiếp giáo dục, huấn luyện, giúp đỡ phong trào cách mạng tại Hoài Đức. Đồng chí đã triển khai chương trình huấn luyện và lựa chọn một số cán bộ cốt cán kết nạp vào Đảng[2]. Đến cuối năm 1938, Hà Đông đã có 7 chi bộ Đảng, bảo đảm điều kiện để hình thành Ban Tỉnh uỷ nhằm thống nhất và đẩy mạnh hơn nữa công tác tuyên truyền, lãnh đạo phong trào cách mạng ở trong tỉnh. Tháng 11/1938, đồng chí Hoàng Văn Nọn trực tiếp chủ trì Hội nghị các Bí thư chi bộ tại làng Vạn Phúc, "thay mặt Xứ uỷ, đồng chí chỉ định Ban Tỉnh uỷ lâm thời gồm có 5 uỷ viên"[3] do đồng chí Dương Nhật Đại làm Bí thư. Trên cơ sở đó, nhiều tổ chức đảng xung quanh Hà Nội được phục hồi và đẩy mạnh phong trào đấu tranh.

Dưới sự lãnh đạo của đồng chí Hoàng Văn Nọn và Xứ uỷ Bắc Kỳ, đến trước Chiến tranh thế giới thứ hai, tổ chức Đảng được thiết lập trong 17/29 tỉnh, thành phố ở Bắc Kỳ. Chính nhờ thành công của công tác xây dựng hệ thống tổ chức Đảng, xây dựng cơ quan lãnh đạo, chuẩn bị tốt công tác đề phòng tình hình xấu diễn ra nên khi Chiến tranh thế giới thứ hai bùng nổ, chính quyền thuộc địa thi hành chính sách đàn áp, Đảng bộ Bắc Kỳ vẫn duy trì được lực lượng nòng cốt, các cán bộ lãnh đạo chủ chốt của Xứ uỷ Bắc Kỳ đóng vai trò chủ yếu trong tái lập cơ quan Trung ương ở giai đoạn sau này.

---

[1] Viết lại theo: Hoàng Văn Nọn: *Tự thuật của đồng chí Hoàng Vĩnh Tuy, tức Hoàng Tú Hưu, bí danh Văn Tân - ghi ngày 19/02/1963 (bản đánh máy).* Tlđd, tr.33-34.

[2] Đồng chí Dương Nhật Đại (tức Trần Thạch Can - nguyên Bí thư Tỉnh ủy Hà Đông, nguyên Bí thư Thành ủy Hà Nội) cho biết: "Đến khoảng cuối năm 1937, chúng tôi liên lạc được với anh Hoàng Lương Hữu, lúc ấy anh Hữu làm Bí thư Xứ uỷ. Từ đó, chúng tôi lại hoạt động dưới sự lãnh đạo trực tiếp của anh Hữu. Anh, người Cao Bằng, tiếng nói hơi khó nghe, song rất vui tính, cởi mở, tận tình giúp đỡ bồi dưỡng cho chúng tôi trong công tác. Mỗi lần đến hiệu ảnh Dân Chúng tìm gặp anh, tôi cảm thấy thoải mái như về nhà mình vậy. Từ ngày gặp anh, biết anh là đảng viên, đã nhiều lần tôi định bày tỏ nguyện vọng muốn xin vào Đảng với anh. Song cứ đắn đo suy nghĩ mà chưa dám thổ lộ tâm tình... Nhân ngày Quốc tế Lao động 01/5/1938, Đảng ta tổ chức một cuộc mít tinh rất lớn ở Đấu Xảo, Hà Nội. Chúng tôi vận động quần chúng Hà Đông ra tham dự rất đông… Dự mít tinh xong, tôi vội vàng lại ngay hiệu ảnh Dân Chúng, vừa lúc anh Hữu về tới nơi. Anh vui vẻ hỏi tôi về phong trào Hà Đông rồi kéo tôi ra góc nhà, nói nhỏ: "Ở Hà Đông, phong trào quần chúng phát triển đã khá, nhưng chưa có tổ chức Đảng. Cậu thì được rồi đấy, cậu hãy chọn lấy một người nữa, mình cũng sẽ giới thiệu một người nữa, thế là đủ ba người để thành lập một Chi bộ Đảng" (Dẫn theo: Ban Nghiên cứu Lịch sử Đảng tỉnh Hà Sơn Bình*: Hồi ký cách mạng Hà Sơn Bình*, xuất bản năm 1981, tr.22).

[3] Tỉnh uỷ Hà Tây: *Lịch sử Đảng bộ Hà Tây (1930 - 1975)*, Nxb. Hà Nội, 1992, tr.92.

Từ giữa năm 1938, khi Mặt trận Bình dân Pháp chính thức tan rã, Chính phủ Pháp ngày càng ngả về phía hữu, chính quyền thuộc địa ở Đông Dương bắt đầu thực hiện chính sách khủng bố những hoạt động dân chủ, Xứ uỷ Bắc Kỳ bị đánh phá và chịu nhiều tổn thất. Tháng 01/1939, đồng chí Hoàng Văn Nọn bị bắt tại phố Hàng Điếu (Hà Nội) và bị đưa về giam 01 năm tại nhà lao Cao Bằng. Tháng 01/1940, sau khi hết hạn tù, đồng chí Hoàng Văn Nọn đã gặp đồng chí Lê Đoàn Chu (tức Nam Cao), Bí thư Tỉnh uỷ Cao Bằng để nắm tình hình phong trào cách mạng ở Cao Bằng cũng như phong trào chung ở Bắc Kỳ. Đồng chí chỉ đạo triệu tập Hội nghị liên tịch ở Pác Bó và ra nghị quyết:

"1. Các đồng chí Trung Quốc thu phục bọn thổ phỉ biên giới không cho sang quấy nhiễu Việt Nam và phát triển Đảng.

2. Các đồng chí Việt Nam tổ chức quần chúng ở biên giới Việt - Trung và phát triển Đảng vào các tầng lớp nhân dân. Phải tiến hành hết sức bí mật để tránh khủng bố"[1].

Bị thực dân Pháp theo dõi gắt gao, khoảng tháng 3 âm lịch năm 1940, đồng chí Hoàng Văn Nọn về Hà Nội liên hệ lại với các đồng chí trong Xứ uỷ Bắc Kỳ và được giao nhiệm vụ phụ trách Khu B gồm: Hải Ninh, Quảng Yên, Uông Bí, Hồng Gai (nay thuộc Thành phố Quảng Ninh), Hải Dương, Kiến An và Hải Phòng (nay thuộc Thành phố Hải Phòng). Trên cương vị Bí thư Khu B, đồng chí đã chắp nối lại được các mối liên lạc cơ sở như Hồng Gai, Uông Bí, các nhà máy ở Hải Phòng, Hải Dương, Kiến An, Quảng Yên… Đồng thời, nhanh chóng chỉ đạo khôi phục, củng cố các tổ chức cơ sở đảng, tích cực tuyên truyền, giáo dục, huấn luyện cho đội ngũ cán bộ, đảng viên, đặc biệt là đội ngũ công nhân các tỉnh, thành phố duyên hải Bắc Kỳ; củng cố niềm tin của quần chúng vào sự nghiệp cách mạng giải phóng dân tộc, mở rộng khối đại đoàn kết của các tầng lớp nhân dân chống đế quốc, phát xít.

Thành uỷ Hải Phòng vừa được khôi phục đã tiến hành ngay việc chắp nối cơ sở, tổ chức quần chúng đấu tranh, tiêu biểu như: cuộc bãi công đòi tăng lương, chống giãn thợ, đòi cải thiện chế độ làm việc của 2.000 công nhân Nhà máy Tơ từ ngày 13/5 đến ngày 17/5/1940, lôi kéo được cả một số cai, ký tham gia, gây được tiếng vang, cổ vũ phong trào công nhân, nông dân và các tầng lớp nhân dân lao động khác ở Hải Phòng, Kiến An; cuộc đấu tranh của công nhân Hòn Gai tổ chức đấu tranh đòi tăng lương, bớt giờ làm, bỏ đánh đập; tổ chức các hoạt động kỷ niệm ngày Quốc tế Lao động 01/5 và ngày Quốc tế Đỏ 01/8 với các hoạt động rải truyền đơn, treo cờ đỏ... Các phong trào đấu tranh diễn ra sôi nổi, rầm rộ đã góp phần thúc đẩy việc xây dựng lại tổ chức Đảng, khôi phục phong trào đấu tranh của công nhân và nông dân vùng duyên hải Bắc Bộ phù hợp với tình hình mới.

---

[1] Hoàng Văn Nọn: *Tự thuật của đồng chí Hoàng Vĩnh Tuy, tức Hoàng Tú Hưu, bí danh Văn Tân - ghi ngày 19/02/1963 (bản đánh máy).* Tlđd, tr.41.

Tháng 8/1940, đồng chí Hoàng Văn Nọn bị thực dân Pháp bắt tại Hải Phòng, bị kết án 5 năm tù, đày giam tại căng Bá Vân (Thái Nguyên); sau đó thực dân Pháp cho rằng Hoàng Văn Nọn là "đầu sỏ", là "trùm cách mạng" nên đưa về nhà tù Hỏa Lò (Hà Nội), "định chờ tàu chở vào miền Trung giam trên các miền núi cao. Nhưng chúng chưa kịp làm việc đó, đầu năm 1945, anh Nọn đã cùng nhiều đồng chí khác (trong đó có các đồng chí Đỗ Mười, Trần Đăng Ninh, Lê Trung Hà...) tổ chức vượt ngục ra bên ngoài, lúc đầu về cơ sở Chương Mỹ ở Hà Đông, sau về nhiều tỉnh khác tiếp tục hoạt động cách mạng và lãnh đạo khởi nghĩa giành chính quyền"[1].

Trong điều kiện hoạt động đầy hiểm nguy, kẻ địch luôn rình rập, theo dõi, khủng bố, kết quả lớn mạnh của phong trào cách mạng Bắc Kỳ và Hà Nội những năm 1937 - 1940 khẳng định những đóng góp to lớn của đồng chí Hoàng Văn Nọn trên cương vị Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ, Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, Bí thư Khu B. Đồng chí đã thể hiện bản lĩnh và uy tín của một cán bộ lãnh đạo tiền bối chủ chốt, một chiến sĩ cộng sản kiên trung, có năng lực tổ chức thực tiễn. Trong bối cảnh phong trào cách mạng bước sang thời kỳ đấu tranh công khai và nửa công khai dưới ngọn cờ Mặt trận Dân chủ, đồng chí đã đóng vai trò quan trọng trong việc khôi phục, củng cố và phát triển hệ thống tổ chức Đảng từ cấp xứ đến các địa phương trọng yếu như Hà Nội, Hà Đông, Hải Phòng, Quảng Ninh... Bằng phong cách lãnh đạo sát sao, gần gũi quần chúng, không quản ngại hiểm nguy, đồng chí Hoàng Văn Nọn đã lãnh đạo, tổ chức phong trào cách mạng Bắc Kỳ, Bắc Trung Kỳ với những hoạt động sôi nổi, phong phú, góp phần trực tiếp khôi phục và phát triển phong trào công nhân, nông dân; đồng thời, trực tiếp bồi dưỡng, rèn luyện và kết nạp nhiều cán bộ ưu tú cho Đảng, đặt nền móng vững chắc cho sự phát triển của phong trào cách mạng. Dù nhiều lần bị thực dân Pháp bắt, giam cầm và đày ải tại các nhà lao thực dân tàn bạo, nhưng với ý chí sắt đá và tinh thần cách mạng kiên cường, đồng chí vẫn giữ vững khí tiết người cộng sản, tiếp tục vượt ngục trở về với phong trào để lãnh đạo quần chúng đứng lên giành chính quyền khi thời cơ đến. Thành công và kinh nghiệm tổ chức phát triển lực lượng và phong trào cách mạng ở Bắc Kỳ, Bắc Trung Kỳ đã lan tỏa ra các xứ, góp phần vào cao trào dân sinh, dân chủ (1936 - 1939) trong cả nước, chuẩn bị lực lượng cho những chuyển biến của cách mạng trong giai đoạn mới.

3.3. Người chiến sĩ cộng sản kiên trung, bất khuất; nhà lãnh đạo cách mạng tài năng, trọn đời cống hiến cho sự nghiệp cách mạng của Đảng và dân tộc

Hoàng Văn Nọn là một trong những cán bộ cách mạng tiền bối, Bí thư Chi bộ, Bí thư Tỉnh uỷ đầu tiên của tỉnh Cao Bằng, đại biểu chính thức của Đảng Cộng sản Đông Dương dự Đại hội lần thứ VII Quốc tế Cộng sản tại Mátxcơva (Liên Xô cũ); Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ, Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, Bí thư khu B, người học trò xuất sắc của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Trong quá trình hoạt động cách mạng, giữ bất cứ cương vị công tác gì, ở đâu, đồng chí đều làm việc hết mình. Đồng

[1] Huyện uỷ Hoài Đức: *Lịch sử cách mạng huyện Hoài Đức (1930 - 1945)*, Nxb. Hà Nội, Hà Nội, 1982, tr.72.

chí đã cống hiến trọn đời cho sự nghiệp cách mạng, có nhiều đóng góp quan trọng không chỉ đối với Cao Bằng mà còn đối với sự nghiệp cách mạng của cả nước.

Cuộc đời và sự nghiệp cách mạng của đồng chí Hoàng Văn Nọn gắn liền với tiến trình lịch sử hình thành và phát triển của Đảng Cộng sản Việt Nam từ thời kỳ còn trứng nước cho đến khi Đảng đã trưởng thành và lãnh đạo cách mạng giành được những thắng lợi to lớn. Từ một thanh niên thông minh, ham học, cầu tiến bộ, với tấm lòng yêu nước nhiệt thành, được giác ngộ lý tưởng cách mạng cao cả, đồng chí Hoàng Văn Nọn đã đến với con đường cách mạng vô sản, với sự nghiệp cách mạng của Đảng và dân tộc. Tham gia hoạt động cách mạng từ khi còn trẻ, qua quá trình được học tập, được trang bị lý luận cách mạng của chủ nghĩa Mác - Lênin và tự rèn luyện trong thực tiễn, đồng chí Hoàng Văn Nọn đã trở thành nhà lãnh đạo có năng lực, uy tín và sáng tạo của Đảng, được Đảng tín nhiệm giao trọng trách lãnh đạo cao nhất của tỉnh Cao Bằng và của Xứ uỷ Bắc Kỳ, Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, Khu B. Trong thời kỳ vận động thành lập Đảng, trong các cao trào cách mạng những năm 1930 - 1940, đồng chí đã thể hiện rõ vai trò tiên phong của một nhà lãnh đạo tài năng, sáng tạo, hoạt động không mệt mỏi để xây dựng và củng cố tổ chức Đảng các cấp từ chi bộ cơ sở, đảng bộ các thành phố lớn, đảng bộ liên tỉnh, lãnh đạo cấp xứ uỷ, liên xứ uỷ, khu uỷ.

Hoạt động trong lòng địch với sự khủng bố ác liệt, đồng chí Hoàng Văn Nọn không tránh khỏi những lần bị bắt bớ, giam cầm (lần thứ nhất vào cuối năm 1933, khi lãnh đạo các cuộc đấu tranh chống bắt phu, đồng chí bị bắt giam 3 tháng tại Cao Bằng; lần thứ hai vào tháng 01/1939, đồng chí bị thực dân Pháp bắt tại Hà Nội và bị đưa về giam giữ tại Cao Bằng; lần thứ ba vào tháng 8/1940, đồng chí bị thực dân Pháp bắt tại Hải Phòng và bị kết án 5 năm tù, đày tại căng Bá Vân (Thái Nguyên), sau đó giam tại Nhà tù Hỏa Lò, Hà Nội). Như nội dung một bài đăng trên báo *Việt Nam độc lập* số 235 ra ngày 15/12/1945 viết về đồng chí: "Về tiểu sử ông Hoàng Văn Nọn: …nông dân, tham gia phong trào cách mệnh từ năm 1930. Lãnh đạo dân chúng chống phu thuế. Năm 1934 - 1935, bị truy tố, hoạt động trong vòng bí mật. Năm 1936, tham gia Mặt trận Bình dân. Đã 3 lần bị đế quốc Pháp kết án làm cách mạng"[1].

Trong những năm tháng bị thực dân Pháp bắt và tù đày, mặc dù bị kẻ thù dùng mọi thủ đoạn và tra tấn hết sức dã man nhưng đồng chí Hoàng Văn Nọn luôn tỏ rõ ý chí sắt đá, kiên định không thể lay chuyển, thể hiện lòng trung thành tuyệt đối với cách mạng, với Đảng, với Tổ quốc. Đồng chí đã nêu tấm gương sáng ngời của người chiến sĩ cộng sản kiên trung, sẵn sàng chịu đựng gian khổ, hy sinh, không bao giờ khuất phục trước kẻ thù, "Tra tấn như vậy, tôi bị chết đi sống lại mấy lần nhưng vẫn không hé răng khai một lời, vì tôi nghĩ rằng thà mình chết còn hơn khai ra để chúng bắt anh em trong Đảng. Đảng vỡ thì mình sống cũng như

[1] Dẫn theo Báo *An ninh thế giới*, số 928, ngày 20/01/2010.

chết"[1]. Thậm chí đồng chí sẵn sàng tự nguyện chịu tội thay cho đồng đội: "Đồng chí Như sợ các đồng chí còn trẻ không chịu nổi tra tấn khai ra hết các cơ sở, liền nhanh trí dặn các đồng chí rằng: "Nếu chúng có hỏi cứ khai hết tất cả cho tôi"... Tra tấn ở Hải Phòng không khai thác được gì, chúng đưa đồng chí Như và đồng chí Huy về ra Quảng Yên"[2].

Trong các nhà tù, đồng chí Hoàng Văn Nọn cùng với những chiến sĩ cộng sản đã thực hiện tinh thần "biến nhà tù đế quốc thành trường học cách mạng", tích cực vận động, giác ngộ được một số thành phần đi theo cách mạng, cùng các đồng chí thành lập chi bộ ngay trong nhà tù Hỏa Lò (Hà Nội) để lãnh đạo tù chính trị đấu tranh và tự rèn luyện mọi mặt để trưởng thành: "Và sau đây ở Hỏa Lò chúng tôi cũng lập 01 chi bộ nhà tù gồm các đồng chí bị bắt... Chúng tôi tổ chức ngay trong nhà tù các buổi học văn hóa, chính trị và quân sự. Chúng tôi có rất nhiều sách để đọc như sách Mác - Lê, phong trào cách mạng thế giới v.v... Học quân sự thì có anh Phú (tức Thiếu tướng Trần Tử Bình) lên giảng. Ngoài ra, chúng tôi còn lập ban khánh tiết để tổ chức các ngày kỷ niệm và tổ chức các buổi kịch rất vui có khi rầm rộ hơn cả bên ngoài..."[3].

Tháng 3/1945, chớp thời cơ Nhật đảo chính Pháp, khi tình hình thế giới và trong nước có những chuyển biến quan trọng, đồng chí đã mưu trí vượt ngục thành công, trở về căn cứ địa Cao Bằng tiếp tục hoạt động cách mạng, chuẩn bị lực lượng, lãnh đạo nhân dân địa phương tiến hành cuộc Tổng khởi nghĩa Tháng Tám năm 1945, giành chính quyền về tay Nhân dân.

Bước sang giai đoạn xây dựng chế độ mới, kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược, đồng chí Hoàng Văn Nọn tiếp tục được Đảng phân công đảm đương nhiều trọng trách, ở nhiều địa bàn khác nhau để củng cố các cơ quan chính quyền còn non trẻ. "Sau khi cặm cụi với địa phương, ở nơi nào ông cũng để lại những sự vì nể và biết ơn, vì ông đã làm cho mọi người tỉnh thức thấy trách nhiệm của người cán bộ trước nhân dân và đất nước đang còn muôn vàn khó khăn"[4].

Năm 1957, đồng chí được cử đi học tại Trường Nguyễn Ái Quốc I. Do những di chứng của năm tháng bị tra tấn trong lao tù đế quốc cùng áp lực công tác lâu năm, sức khỏe của đồng chí suy giảm nghiêm trọng, mắc bệnh nhức óc kinh niên, thường xuyên phải đi bệnh viện điều trị, khiến việc học tập gặp nhiều gián đoạn. Từ năm 1961, đồng chí được bầu giữ chức Chủ tịch Uỷ ban Mặt trận Tổ quốc Việt Nam tỉnh Cao Bằng. Trên cương vị này, đồng chí Hoàng Văn Nọn tiếp tục phát huy uy tín,

---

[1] Hoàng Văn Nọn: *Tự thuật của đồng chí Hoàng Vĩnh Tuy, tức Hoàng Tú Hưu, bí danh Văn Tân - ghi ngày 19/02/1963 (bản đánh máy).* Tlđd, tr.43, 44.

[2] *Vài nét về hoạt động cách mạng của các đồng chí cán bộ của Đảng quê ở Cao Lạng ở vùng duyên hải Hải Phòng - Quảng Ninh, khoảng thời gian từ năm 1933 đến 1941 (bản chép tay phô tô*), Tư liệu Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng tỉnh Cao Lạng (tháng 6/1976), lưu tại Ban Tuyên giáo Tỉnh uỷ Cao Bằng.

[3] Hoàng Văn Nọn: *Tự thuật của đồng chí Hoàng Vĩnh Tuy, tức Hoàng Tú Hưu, bí danh Văn Tân - ghi ngày 19/02/1963 (bản đánh máy).* Tlđd, tr.47.

[4] Dẫn theo Mai Thanh Hải: *Những người sống mãi với đất nước* (trích từ cuốn sách *Những câu chuyện tình báo, phản gián,* Nxb. Công an nhân dân - đầu bài do Báo *An ninh thế giới* đặt), Báo *An ninh thế giới*, số 928, ngày 20/01/2010.

kinh nghiệm phong phú của mình để tập hợp, đoàn kết các tầng lớp nhân dân, đồng bào các dân tộc tỉnh Cao Bằng, đóng góp quan trọng vào công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc và làm hậu phương vững chắc cho tiền tuyến lớn miền Nam. Đồng chí làm việc không ngừng nghỉ cho đến khi lâm bệnh nặng, phải nằm dưỡng bệnh, không tự đi lại được. Mặc dù được Trung ương, Tỉnh uỷ và gia đình, người thân ra sức chăm nom, cứu chữa nhưng do sức khỏe yếu bởi nhiều năm bị địch bắt, tù đày, hoạt động cách mạng liên tục trong điều kiện khó khăn, gian khổ và mắc căn bệnh hiểm nghèo, đồng chí đã từ trần ngày 31/3/1968 trong niềm thương tiếc vô hạn của Đảng bộ và nhân dân các dân tộc tỉnh Cao Bằng.

Đồng chí Hoàng Văn Nọn là người cộng sản kiên trung, có bản lĩnh chính trị vững vàng, tuyệt đối trung thành với Đảng, tận tụy phụng sự Tổ quốc, phục vụ Nhân dân. Trong mọi hoàn cảnh, trên bất kỳ cương vị công tác nào, ở đâu, đồng chí luôn nêu cao tinh thần tiên phong, gương mẫu, cầu thị, ý thức tổ chức kỷ luật, nghiêm túc chấp hành sự phân công của tổ chức; đặt lợi ích của Đảng, của dân tộc và Nhân dân lên trên hết, trước hết; không quản ngại khó khăn, gian khổ, sẵn sàng cống hiến, hy sinh, hoàn thành xuất sắc mọi nhiệm vụ được giao.

Với 61 năm tuổi đời, hơn 40 năm hoạt động cách mạng liên tục, đồng chí Hoàng Văn Nọn đã dành trọn cuộc đời cho sự nghiệp cách mạng của Đảng và dân tộc. Từ một thanh niên yêu nước người dân tộc thiểu số, đồng chí đã sớm giác ngộ lý tưởng cộng sản, trở thành chiến sĩ cộng sản kiên trung, người con ưu tú của Đảng, của dân tộc Việt Nam và quê hương Cao Bằng. Cuộc đời và sự nghiệp của đồng chí là tấm gương tiêu biểu về lòng yêu nước, lý tưởng cách mạng, bản lĩnh kiên cường và đức hy sinh của người cộng sản. Những cống hiến của đồng chí góp phần tô thắm thêm truyền thống cách mạng vẻ vang của Đảng, của dân tộc và làm rạng danh thêm trang sử hào hùng của quê hương Cao Bằng, mãi là nguồn động lực, tấm gương sáng để các thế hệ cán bộ, đảng viên và Nhân dân học tập, noi theo.

PHẦN THỨ HAI
NHỮNG ĐÓNG GÓP ĐẶC BIỆT QUAN TRỌNG ĐỐI VỚI QUÊ HƯƠNG CỘI NGUỒN CÁCH MẠNG CAO BẰNG

1. Trực tiếp chuẩn bị và thành lập chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh

Sau khi được kết nạp vào Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên (cuối năm 1928), thấm nhuần đường lối, mục tiêu cách mạng, nắm vững phương thức hoạt động, Hoàng Văn Nọn và Lê Đoàn Chu được cử về hoạt động tại quê hương Cao Bằng để tuyên truyền, vận động, tổ chức các cơ sở Hội; sau đó tiếp tục chọn cử được nhiều thanh niên tích cực, giác ngộ đi đào tạo tại các lớp huấn luyện của Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên ở Long Châu (Quảng Tây, Trung Quốc) rồi đưa

về Cao Bằng hoạt động. Phong trào cách mạng Cao Bằng ngày càng phát triển. Thực hiện sự chỉ đạo của đồng chí Hoàng Đình Giong, nhân ngày Tết truyền thống là Rằm tháng 7 năm Kỷ Tỵ (tức ngày 19/8/1929), tại một địa điểm bí mật là chùa Đống Lân, xã Hưng Đạo, châu Hòa An (nay thuộc phường Thục Phán, tỉnh Cao Bằng), đồng chí Hoàng Văn Nọn và Lê Đoàn Chu thay mặt Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên tổ chức lễ kết nạp các đồng chí Nông Văn Đô, Hoàng Văn Khoa (Bình Dương), Lưu Xương (Sơn), Nguyễn Khánh Phù (Bá Nhân), Nghiêm, Cát vào Hội. Đây là tổ chức Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên đầu tiên, tạo tiền đề cho sự phát triển tổ chức Hội mạnh mẽ hơn tại Cao Bằng. Sau lễ thành lập, các hội viên được cử về các địa phương tuyên truyền, vận động để tiếp tục phát triển các cơ sở của Hội. Với sự hoạt động tích cực đó, một thời gian sau, cơ sở của Hội đã được thành lập tại Mỏ thiếc Tĩnh Túc và các địa phương khác. Đến cuối năm 1929, nhờ hoạt động tích cực và có kết quả dưới sự chỉ đạo trực tiếp của bộ phận lãnh đạo ở nước ngoài của Đông Dương Cộng sản Đảng và trực tiếp là các đồng chí Hoàng Đình Giong, Hoàng Văn Nọn, phong trào cách mạng Cao Bằng tiếp tục phát triển mạnh.

Tháng 12/1929, cùng với các đồng chí Hoàng Đình Giong, Hoàng Văn Thụ, đồng chí Hoàng Văn Nọn được kết nạp vào Đông Dương Cộng sản Đảng (một trong những tổ chức tiền thân của Đảng Cộng sản Việt Nam) và tuyên bố thành lập Chi bộ Đông Dương Cộng sản Đảng Hải ngoại tại Long Châu (Trung Quốc) do đồng chí Hoàng Đình Giong làm Bí thư. Chi bộ có nhiệm vụ "gây dựng và phát triển phong trào quần chúng cách mạng ở vùng biên giới Cao Bằng - Lạng Sơn, hướng dẫn thanh niên yêu nước ra dự những lớp huấn luyện cách mạng ở nước ngoài, đưa đón cán bộ đi hoạt động giữa hai vùng biên giới"[1]. Sau Hội nghị thành lập Đảng (tháng 02/1930), Chi bộ Hải ngoại Long Châu do đồng chí Hoàng Đình Giong làm Bí thư chính thức trở thành Chi bộ của Đảng Cộng sản Việt Nam.

Với sự nhạy bén chính trị và năng lực tổ chức thực tiễn, đồng chí Hoàng Văn Nọn được Đảng giao nhiệm vụ trực tiếp chuẩn bị các điều kiện để tiến tới thành lập tổ chức đảng đầu tiên của tỉnh Cao Bằng.

Thực hiện chủ trương của Đảng Cộng sản Việt Nam và nhiệm vụ của Chi bộ Hải ngoại Long Châu, đầu năm 1930, đồng chí Hoàng Văn Nọn được cử về Cao Bằng hoạt động, chuẩn bị về tư tưởng, tổ chức... và lựa chọn những cán bộ ưu tú để bồi dưỡng, kết nạp vào Đảng Cộng sản Việt Nam, tiến tới thành lập Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên ở Cao Bằng. Sau một thời gian tuyên truyền, rèn luyện, qua kiểm tra phong trào và thử thách cán bộ, ngày 01/4/1930, tại Nặm Lìn, xã Hoàng Tung, châu Hòa An (nay thuộc phường Thục Phán, tỉnh Cao Bằng), đồng chí Hoàng Văn Nọn (tức Hoàng Như) thay mặt Chi bộ Hải ngoại Long Châu kết nạp hai đồng chí tiêu biểu trong Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên ở Cao Bằng là Lê Đoàn Chu (tức Lê Mới, Nam Cao) và Nông Văn Đô (tức Bích Giang, Cát

[1] Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh Cao Bằng: *Lịch sử Đảng bộ tỉnh Cao Bằng (1930 - 2020*). Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2020, tr.43.

Lợi) vào Đảng Cộng sản Việt Nam và tuyên bố thành lập Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh Cao Bằng, do đồng chí Hoàng Văn Nọn làm Bí thư Chi bộ. Sau khi được thành lập, Chi bộ làm nhiệm vụ như Ban Tỉnh uỷ lâm thời, lãnh đạo phong trào cách mạng toàn tỉnh.

Sự kiện ra đời Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên tại Nặm Lìn dưới sự lãnh đạo trực tiếp của đồng chí Hoàng Văn Nọn đánh dấu bước ngoặt quan trọng và quyết định của phong trào cách mạng Cao Bằng, chấm dứt thời kỳ khủng hoảng về đường lối và tổ chức cứu nước, đưa phong trào cách mạng địa phương bước sang trang sử mới dưới ngọn cờ vinh quang của Đảng Cộng sản Việt Nam.

Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh ra đời là kết quả tất yếu của cuộc đấu tranh dân tộc và giai cấp, là bước ngoặt đánh dấu sự phát triển vượt bậc của phong trào cách mạng trong tỉnh; là thắng lợi rất quan trọng của tư tưởng vô sản trong cuộc đấu tranh với kẻ thù. Đồng thời khẳng định vai trò của những người cộng sản và hệ tư tưởng Mác - Lênin với phong trào cách mạng ở một tỉnh miền núi, dân tộc thiểu số, tạo nền móng vững chắc cho phong trào cách mạng và sự phát triển thành Đảng bộ tỉnh Cao Bằng sau này.

Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh Cao Bằng là một trong những chi bộ Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời sớm tại vùng miền núi biên giới phía Đông Bắc của Tổ quốc. Từ Cao Bằng, thực hiện sự lãnh đạo của Trung ương Đảng, nhiều cán bộ cách mạng của tỉnh đã được Đảng điều về hoạt động gây dựng cơ sở cách mạng, góp phần vào việc thành lập tổ chức Đảng tại nhiều tỉnh, thành phố trong cả nước[1]. Đồng thời, đội ngũ cán bộ cách mạng ở Cao Bằng nói chung và đồng chí Hoàng Văn Nọn nói riêng ngày càng trưởng thành và sẵn sàng bước vào cuộc đấu tranh trong thời kỳ mới.

2. Xây dựng tổ chức Đảng, phát triển phong trào quần chúng và đào tạo cán bộ

Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời giữa lúc đế quốc Pháp và toàn bộ hệ thống tư bản chủ nghĩa bước vào cuộc khủng hoảng kinh tế thế giới (1929 - 1933), thực dân Pháp càng ra sức áp bức, bóc lột nhân dân dưới mọi hình thức, tăng cường bắt lính chuẩn bị cho một cuộc chiến tranh thế giới mới nhằm giành giật thị trường và vơ vét tài nguyên của các nước phụ thuộc và thuộc địa. Nền kinh tế Việt Nam vốn đã nghèo nàn, lạc hậu, càng thêm sa sút, đẩy cuộc sống của nhân dân lao động đến chỗ cùng cực, công nhân thất nghiệp ngày càng đông, nông dân bị bần cùng, nghèo đói. Do đó, mâu thuẫn giữa nhân dân với bọn đế quốc, thực dân Pháp thêm sâu sắc.

[1] Trong đó nổi bật là: Thực hiện Nghị quyết Đại hội đại biểu lần thứ nhất của Đảng Cộng sản Đông Dương và Nghị quyết Hội nghị Trung ương, đồng chí Đặng Tùng (người Cao Bằng) được Chi bộ Hải ngoại Long Châu (Trung Quốc) cử về Thái Nguyên để gây dựng cơ sở cách mạng, cơ sở đảng. Sau quá trình tích cực tuyên truyền, giác ngộ quần chúng, gây dựng cơ sở cách mạng, tháng 9/1936, chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh Thái Nguyên được thành lập tại xóm Lau Sau, xã La Bằng, huyện Đại Từ. Năm 1937, đồng chí Hoàng Văn Lịch (tức Hồng Việt, Hai Cao) được điều về hoạt động tại Mỏ than Tuyên Quang, chịu trách nhiệm về việc bắt mối, xây dựng cơ sở, tổ chức Đảng; qua đó góp phần chuẩn bị cho việc thành lập chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh Tuyên Quang vào ngày 20/3/1940.

Trước tình hình đó, Đảng đã phát động một cuộc đấu tranh rộng lớn trong toàn quốc chống đế quốc và phong kiến tay sai, cả ở thành thị lẫn nông thôn, ở miền xuôi lẫn miền núi, mà đỉnh cao là cao trào Xô viết Nghệ - Tĩnh. Hoảng sợ trước làn sóng đấu tranh cách mạng của quần chúng, đế quốc Pháp và tay sai đã tập trung mọi lực lượng khủng bố, đàn áp, phong trào cách mạng trong phạm vi toàn quốc ở vào tình thế khó khăn.

Tuy vậy, riêng ở Cao Bằng, dưới sự lãnh đạo, chỉ đạo của Chi bộ Nặm Lìn do đồng chí Hoàng Văn Nọn làm Bí thư, phong trào cách mạng và các cơ sở Đảng vẫn tiếp tục được củng cố và phát triển, nhiều chi bộ đảng mới được thành lập: Ngày 20/6/1930, Chi bộ xã Phúc Tăng, châu Hòa An (nay thuộc xã Hòa An); ngày 10/10/1930, Chi bộ xã Xuân Phách, châu Hòa An (nay thuộc phường Thục Phán); ngày 21/10/1930, Chi bộ Mỏ thiếc Tĩnh Túc; ngày 20/6/1931, Chi bộ xã Sóc Giang, châu Hà Quảng (nay thuộc xã Trường Hà); tháng 7/1931, Chi bộ Gia Cung, xã Ngọc Sinh, châu Hòa An (nay thuộc phường Thục Phán); ngày 08/3/1932, Chi bộ Cốc Coóc, xã Lạc Giao, châu Quảng Uyên và là Chi bộ liên châu Quảng Uyên - Phục Hòa (nay thuộc xã Quảng Uyên); ngày 03/02/1933, Chi bộ Phạc Sliến, xã Tung Cao, châu Thạch An (nay thuộc xã Thạch An); ngày 15/11/1935, chi bộ liên xã Gia Bằng - Kỳ Chỉ, châu Nguyên Bình (nay thuộc xã Minh Tâm)... Trong đó, đồng chí Hoàng Văn Nọn cùng với đồng chí Nông Văn Đô trực tiếp chỉ đạo, tổ chức thành lập Chi bộ xã Xuân Phách, châu Hòa An (ngày 10/10/1930), từ đó phát triển vào Mỏ thiếc Tĩnh Túc, xuống châu Thạch An… Đến năm 1932, Tổng uỷ Tượng Yên (châu Hòa An) được thành lập gồm các đồng chí Hoàng Văn Nọn, Nông Văn Đô, Hoàng Đình Mục[1].

Trong bối cảnh đó, thực hiện chỉ thị của Chi bộ Hải ngoại Long Châu, Ban Tỉnh uỷ lâm thời Cao Bằng đã lần lượt chọn cử nhiều thanh niên yêu nước ra nước ngoài học tập, dự các lớp huấn luyện của Đảng tại Long Châu (Quảng Tây, Trung Quốc), từ đó đào tạo được một đội ngũ cán bộ để đưa về nước hoạt động. Những cán bộ này ngay từ đầu đã tỏ ra vững vàng và trưởng thành nhanh chóng qua các thời kỳ vận động cách mạng, trở thành hạt nhân, đủ sức và có uy tín trong lãnh đạo quần chúng đấu tranh.

Như vậy, từ một chi bộ đầu tiên được thành lập ngày 01/4/1930 với 3 đảng viên, đến hết năm 1935, trên địa bàn tỉnh Cao Bằng đã phát triển thành 10 chi bộ hoạt động ở 5 châu (Hòa An, Hà Quảng, Quảng Uyên, Thạch An, Nguyên Bình) và Mỏ thiếc Tĩnh Túc với 201/525 đảng viên, chiếm tới hơn 38% tổng số đảng viên của toàn Đảng Cộng sản Đông Dương[2]. Sự phát triển đó đã tạo điều kiện, cơ sở vững chắc cho sự phát triển thành Đảng bộ tỉnh Cao Bằng. Nhằm bảo đảm sự hoạt

---

[1] Dẫn theo: Ban Chấp hành Đảng bộ huyện Hòa An: *Lịch sử Đảng bộ huyện Hòa An (1930 - 2010),* Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2015, tr.44.

[2] Báo cáo *"Về công tác trong ba năm qua và tình hình Đảng Cộng sản Đông Dương"* của đồng chí Hải An (Lê Hồng Phong hay Lítvinốp) gửi Quốc tế Cộng sản ngày 15/01/1935 có ghi rõ: Thời điểm này, số đảng viên toàn Đảng là 525, trong đó ở Trung Kỳ có 195 đảng viên, Ai Lao (Lào) có 16 đảng viên; Nam Kỳ và Cao Miên (Campuchia) có khoảng 100 đảng viên; Bắc Kỳ có 221 đảng viên (201 ở Cao Bằng, 20 ở Lạng Sơn). Dẫn theo: Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, t.5, tr.402 - 403.

động, chỉ đạo được thống nhất và bảo đảm mọi hoạt động của Đảng đều dựa trên nguyên tắc bí mật, Đảng bộ tỉnh quy định hình thức tổ chức "tam tam chế" (tức tổ 3 người). Nhờ đó, các cơ sở đảng được giữ vững, củng cố và ngày càng phát triển.

Để đẩy mạnh công tác tuyên truyền, vận động quần chúng, thực hiện sự chỉ đạo của đồng chí Hoàng Đình Giong, năm 1932, Ban Tỉnh uỷ lâm thời Cao Bằng đã xuất bản tờ báo *Cờ Đỏ* (Cơ quan tuyên truyền của Đảng bộ tỉnh, tiền thân của *Báo Cao Bằng* ngày nay) tại hang Tốc Rù, xã Phúc Tăng, châu Hòa An (nay thuộc xã Hòa An) và in các loại truyền đơn, khẩu hiệu... bí mật lưu truyền cả trong và ngoài tỉnh. Tác dụng to lớn của tờ báo là giúp cho Đảng bộ Cao Bằng củng cố cả về mặt tổ chức lẫn tư tưởng. Từ đây, Báo *Cờ Đỏ* trở thành công cụ quan trọng để tuyên truyền đường lối cách mạng, giáo dục lòng yêu nước, yêu quê hương, căm thù đế quốc, phong kiến áp bức bóc lột, vận động đồng bào các dân tộc tham gia các tổ chức cách mạng, cổ vũ, động viên tinh thần đấu tranh chống thực dân Pháp và bè lũ tay sai.

Song song với việc củng cố và phát triển các cơ sở Đảng, ngoài các tổ chức quần chúng hợp pháp được duy trì và tiếp tục hoạt động, Ban Tỉnh uỷ lâm thời Cao Bằng đã xúc tiến việc thành lập các tổ chức cách mạng của quần chúng. Cuối năm 1931, đầu năm 1932, những tổ chức Cộng sản đoàn đầu tiên ở các châu Hòa An, Hà Quảng ra đời. Cũng trong năm 1931, "Công hội đỏ" - một tổ chức rộng rãi của giai cấp công nhân được thành lập tại khu Mỏ thiếc Tĩnh Túc. Năm 1933, ở châu Hòa An xuất hiện tổ chức "Nông hội đỏ" với mục đích vận động và tổ chức các tầng lớp nhân dân đấu tranh chống bắt phu, đòi giảm thuế; sau đó phát triển sang các châu Hà Quảng, Nguyên Bình... Đồng thời, Ban Tỉnh uỷ lâm thời chỉ đạo thành lập các tổ chức quần chúng khác như: Hội bản, Hội làng, Phe giáp, Hội ái hữu, Hội tương tế, Hội bóng đá... Các tổ chức cách mạng của quần chúng đã có vai trò, vị trí rất quan trọng trong công tác tuyên truyền, tập hợp quần chúng đấu tranh chống áp bức, bóc lột, trở thành lực lượng đông đảo, hoạt động dưới sự lãnh đạo của Đảng.

Ngay từ khi thành lập, Đảng bộ Cao Bằng nhanh chóng nhận thức rõ vai trò đấu tranh vũ trang và đã đề ra các biện pháp nhằm xây dựng lực lượng. Vì vậy, năm 1931, Ban Tỉnh uỷ lâm thời đã cử bốn đồng chí đi học quân sự ở nước ngoài và năm 1932 thành lập tổ chế tạo mìn, lựu đạn ở vùng núi Lam Sơn (thuộc châu Hòa An) nhưng hoạt động còn hạn chế, vì thiếu nguyên vật liệu.

Đồng thời, do hoạt động bí mật, Ban Tỉnh uỷ lâm thời Cao Bằng rất quan tâm xây dựng hệ thống giao thông liên lạc thông suốt với Xứ uỷ Bắc Kỳ, Trung ương Đảng và với cơ quan lãnh đạo của Đảng ở nước ngoài; thường xuyên đón nhận chủ trương chỉ đạo của Trung ương, Xứ uỷ Bắc Kỳ nhằm phối hợp hành động trong phong trào cách mạng của cả nước. Do đó, ngoài hai tuyến đường giao thông liên lạc có từ trước (giai đoạn 1928 - 1930), đầu năm 1931, Ban Tỉnh uỷ lâm thời còn tổ chức thêm các tuyến đường liên lạc bí mật của Đảng, bao gồm: Tuyến nội tỉnh: từ Tỉnh uỷ (đóng tại Hào Lịch, xã Hoàng Tung, châu Hòa An) vào Mỏ thiếc Tĩnh

Túc qua trạm Minh Tâm (châu Nguyên Bình). Các tuyến ngoại tỉnh: từ Lam Sơn (châu Hòa An) qua các trạm liên lạc để chuyển tới Long Châu (Trung Quốc).

Nhờ sự hoạt động tích cực của Đảng bộ tỉnh do đồng chí Hoàng Văn Nọn làm Bí thư, vai trò của các tổ chức cách mạng và sự giác ngộ của quần chúng, cùng với sự chỉ đạo sâu sát của các chi bộ Đảng, phong trào đấu tranh từng bước tiến lên và diễn ra ở hầu khắp các địa phương trong tỉnh. Những năm 1930 - 1932, hàng loạt cuộc đấu tranh đòi giảm thuế, chống bắt phu vào ngày mùa, tổ chức rải truyền đơn, treo cờ đỏ nhân dịp kỷ niệm Ngày Quốc tế Lao động (01/5), Ngày Xô viết Nghệ - Tĩnh (12/9), Ngày Cách mạng Tháng Mười Nga (07/11)... tại thị xã Cao Bằng, khu Mỏ thiếc Tĩnh Túc và các châu: Hòa An, Nguyên Bình, Quảng Uyên... diễn ra thường xuyên, liên tục đã khích lệ nhân dân các địa phương tiếp tục đấu tranh mạnh mẽ hơn. Đây tuy là những hình thức đấu tranh ở mức thấp, nhưng đã chứng tỏ rằng vào lúc này, Đảng thật sự sống trong lòng quần chúng, được quần chúng nuôi dưỡng, bảo vệ, bước đầu xây dựng được trong quần chúng các dân tộc lòng tin vào Đảng, quyết tâm đi theo Đảng làm cách mạng.

Bước sang năm 1933, phong trào đấu tranh của quần chúng đòi giảm thuế, chống bắt phu vào ngày mùa thêm lan rộng và mạnh mẽ tới mức đã xuất hiện hình thức xuống đường biểu tình. Tiêu biểu như cuộc biểu tình của 300 phu ở các tổng Tượng Yên, Hà Đàm, Nhượng Bạn, Tĩnh Oa[1] bị bắt đi làm con đường từ thị xã Cao Bằng lên Nước Hai (châu lỵ Hòa An) vào tháng 5 âm lịch năm 1933; cuộc biểu tình của nhân dân châu Hòa An bị bắt đi làm con đường từ thị xã Cao Bằng vào các châu biên giới qua vùng Nặm Vạng, Án Lại, Mã Phục…

Sau các đợt bắt phu đi làm đường không được trả tiền công và phát gạo, nhân dân tiếp tục đấu tranh quyết liệt, kể cả với Tuần phủ Cao Bằng. Dưới sự lãnh đạo của các tổ chức Đảng, mà trực tiếp là sự chỉ đạo của đồng chí Hoàng Văn Nọn, nhân dân 4 tổng Tượng Yên, Hà Đàm, Nhượng Bạn, Tĩnh Oa đã góp tiền và cử một đoàn đại biểu đại diện cho nhân dân Cao Bằng, do đồng chí Hoàng Văn Nọn làm Trưởng đoàn đưa đơn kiến nghị về Hà Nội gặp Thống sứ Bắc Kỳ, với các yêu sách không được bắt đi phu ngày mùa, đi phu phải được cấp tiền, gạo. Sau ba lần đấu tranh kiên quyết, kiên trì, cuộc đấu tranh đã giành thắng lợi, từ đó, mỗi người đi phu được nhận ngày 3 hào, được phát gạo, muối đủ ăn trong thời gian đi phu. Tuy nhiên, trong cuộc đấu tranh này, đồng chí Hoàng Văn Nọn và một số người bị chính quyền tay sai của Pháp bắt, giam 3 tháng với tội danh là "xúi giục dân làm rối cuộc trị an"[2]. Thắng lợi đầu tiên này đã động viên, cổ vũ tinh thần đấu tranh cách mạng của nhân dân các dân tộc trong tỉnh. Trải qua đấu tranh, tổ chức Đảng trên địa bàn tỉnh ngày càng lớn mạnh, có hệ thống vững chắc từ tỉnh xuống cơ sở.

Thực hiện "Chương trình hành động của Đảng năm 1932 - 1935", nhằm khôi phục hệ thống tổ chức của Đảng từ cơ sở đến Trung ương, được sự giúp đỡ của

---

[1] Nay thuộc phường Thục Phán, xã Hòa An và xã Nam Tuấn (tỉnh Cao Bằng).

[2] Hoàng Văn Nọn: *Tự thuật của đồng chí Hoàng Vĩnh Tuy, tức Hoàng Tú Hưu, bí danh Văn Tân - ghi ngày 19/02/1963 (bản đánh máy).* Tlđd, tr.15.

Quốc tế Cộng sản, đầu năm 1932, đồng chí Lê Hồng Phong theo đường dây bí mật đã tới Long Châu (Quảng Tây, Trung Quốc). Cuối năm 1932, căn cứ yêu cầu, đòi hỏi của phong trào cách mạng, đồng chí Lê Hồng Phong đã chỉ đạo thành lập Đảng bộ đặc biệt Long Châu trên cơ sở Chi bộ Hải ngoại Long Châu, đồng chí Hoàng Đình Giong được cử làm Bí thư Đảng bộ. Qua đồng chí Hoàng Đình Giong, đồng chí Lê Hồng Phong đã tìm hiểu kỹ phong trào cách mạng tỉnh Cao Bằng, giúp Đảng bộ Cao Bằng mở lớp huấn luyện, đào tạo cán bộ, xây dựng Cao Bằng thành cầu nối liền giữa Ban lãnh đạo Trung ương của Đảng ở nước ngoài với các tổ chức Đảng và phong trào cách mạng trong nước. Từ đó, nhiều cán bộ, đảng viên Cao Bằng đi dự các lớp huấn luyện ở nước ngoài (1931 - 1935) khi trở về nước, đã được cử đi hoạt động ở các tỉnh Lạng Sơn, Thái Nguyên, Tuyên Quang và một số tỉnh miền xuôi chắp nối với các cơ sở Đảng trong nước nhằm phục hồi phong trào sau thời kỳ khủng bố trắng (1931 - 1932). Trên cơ sở đó, tháng 7/1933, đồng chí Lê Hồng Phong, phái viên của Quốc tế Cộng sản, hoạt động tại Trung Quốc và đồng chí Hoàng Đình Giong về làm việc với Tỉnh uỷ Cao Bằng tại Ngườm Slưa (xã Hoàng Tung, châu Hòa An)[1] và truyền đạt quyết định của Ban lãnh đạo của Đảng Cộng sản Đông Dương ở nước ngoài về việc xây dựng Cao Bằng thành một trong những cơ sở vững chắc để chắp nối liên lạc với các cơ sở đảng trong phạm vi toàn quốc sau thời kỳ bị khủng bố trắng những năm 1931 - 1932. Các đồng chí đã thay mặt Ban lãnh đạo của Đảng Cộng sản Đông Dương công nhận Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh Cao Bằng do đồng chí Hoàng Văn Nọn làm Bí thư trực thuộc Trung ương Đảng Cộng sản Đông Dương. Sau đó, các Ban Châu uỷ lần lượt được thành lập ở Hòa An (năm 1933)[2], Hà Quảng (năm 1935)[3].

Trong những năm 1932 - 1934, dưới sự lãnh đạo, chỉ đạo của Đảng bộ Cao Bằng mà đứng đầu là đồng chí Hoàng Văn Nọn, phong trào đấu tranh của quần chúng phát triển ngày càng mạnh mẽ ở nhiều vùng trong tỉnh. Tại thị xã Cao Bằng, Nước Hai (châu lỵ Hòa An) và Mỏ thiếc Tĩnh Túc, các hoạt động rải truyền đơn, treo cờ đỏ đã được tổ chức nhiều lần; tại các châu miền Đông như: Quảng Uyên, Phục Hòa, Thạch An... nổi lên phong trào đưa đón cán bộ ra nước ngoài và về nước chỉ đạo phong trào cách mạng, đảm bảo giao thông liên lạc giữa Ban Tỉnh uỷ Cao Bằng với Ban Lãnh đạo của Đảng Cộng sản Đông Dương ở nước ngoài.

Thực hiện chủ trương của Đảng do đồng chí Lê Hồng Phong truyền đạt, cùng với việc chỉ đạo đẩy mạnh cuộc đấu tranh và xây dựng các cơ sở Đảng, cơ sở cách

---

[1] Với hai mục đích: Một là, tìm hiểu việc thực hiện chủ trương, đường lối và phương pháp vận động, tổ chức các dân tộc thiểu số ở Cao Bằng tham gia đấu tranh cách mạng để làm cơ sở thực tiễn cho bản tham luận của đoàn đại biểu Đảng ta về công tác vận động các dân tộc thiểu số ở Đông Dương tham gia cách mạng, trình bày tại Đại hội lần thứ VII Quốc tế Cộng sản vào tháng 7, 8/1935 tại Mátxcơva; Hai là, truyền đạt quyết định của Ban chỉ huy ở ngoài của Đảng Cộng sản Đông Dương về việc xây dựng Cao Bằng thành một trong những địa bàn cơ sở cách mạng vững chắc, để chắp nối liên lạc với các cơ sở Đảng trong phạm vi toàn quốc, sau thời kỳ bị khủng bố trắng những năm 1931 - 1932. Ngoài ra, các đồng chí còn đóng góp nhiều ý kiến quý báu với Ban Tỉnh uỷ Cao Bằng về công tác lãnh đạo, chỉ đạo phong trào cách mạng của quần chúng và rút kinh nghiệm nhằm làm cho Báo *Cờ Đỏ* của Đảng bộ Cao Bằng được xuất bản đều kỳ và liên tục, để các cơ sở Đảng nắm sát tình hình và các chủ trương, đường lối của Đảng để chỉ đạo phong trào được thống nhất, giác ngộ và động viên quần chúng.

[2] Ban châu uỷ Hòa An gồm 03 đồng chí do đồng chí Lê Đoàn Chu (tức Lê Mới, Nam Cao) làm Bí thư.

[3] Ban châu uỷ Hà Quảng gồm 05 đồng chí do đồng chí Hoàng Tô làm Bí thư.

mạng, Đảng bộ Cao Bằng đã chỉ đạo củng cố các đường dây liên lạc với nước ngoài đã được xây dựng từ trước. Đó là các đường liên lạc bí mật từ trung tâm Hòa An ra nước ngoài gồm:

- "Đường thuỷ từ trung tâm Hòa An theo sông Bằng xuống Phục Hòa, sau đó đi xuống Tà Lùng sang Thuỷ Khẩu - đi Long Châu (Trung Quốc).

- Đường bộ từ Lam Sơn (xã Hồng Việt, Hòa An), qua Ngọc Động, Chí Thảo (Quảng Uyên) xuống Nà Seo, Mỹ Hưng (Phục Hòa) sang Thuỷ Khẩu rồi đi Long Châu (Trung Quốc).

- Một đường bí mật khác từ Hòa An đến Trưng Vương, vượt đèo Mã Phục vào Cốc Coóc (xã Chí Thảo[1], Quảng Uyên) xuống Gia Tuế, sau đó đi Phục Hòa rồi sang Long Châu (Trung Quốc).

- Sau khi Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của châu Thạch An được thành lập tại Phạc Sliến, xã Vân Trình[2] (ngày 03/02/1933), thì có thêm đường liên lạc bí mật từ trung tâm Hòa An đi xuống Vân Trình sau đó vào Nà Lạn, Đức Long (châu Thạch An), sang Bó Cục, Hạ Đống, Long Châu, (Trung Quốc).

- Từ Lam Sơn (xã Hồng Việt, Hòa An) lên Nà Giàng đến Sóc Giang (châu Hà Quảng) sau đó sang Bình Mãng, Nà Po, Tịnh Tây (Trung Quốc), qua các địa phương rồi đến Long Châu (Trung Quốc)"[3].

Trên cơ sở phong trào cách mạng phát triển và có nhiều cơ sở tin cậy vững chắc, từ năm 1932, các đồng chí Hoàng Đình Giong, Hoàng Văn Nọn và các đồng chí cán bộ trung kiên đã thiết lập được hệ thống đường dây liên lạc giữa các đảng bộ trong nước với Ban Lãnh đạo của Đảng ở nước ngoài, sau này là Ban Chỉ huy ở ngoài của Đảng Cộng sản Đông Dương, qua đó góp phần rất quan trọng trong việc đưa đón cán bộ, vận chuyển các loại tài liệu... về nước để phục vụ công tác lãnh đạo, chỉ đạo phong trào cách mạng ở các địa phương trong nước. Với những kết quả đó, những cán bộ, đảng viên, quần chúng trung kiên người Cao Bằng, mà hạt nhân là các đồng chí Hoàng Đình Giong, Hoàng Văn Nọn đã dày công xây dựng Cao Bằng trở thành cầu nối giữa Ban lãnh đạo của Đảng ở nước ngoài với bộ phận lãnh đạo của Trung ương Đảng đang hoạt động ở trong nước và phong trào cách mạng trong nước. Các tuyến đường giao thông liên lạc bí mật trong những năm 1932 - 1934 càng đặc biệt quan trọng, góp phần củng cố lại cơ sở đảng, cơ sở cách mạng trong nước sau cuộc khủng bố trắng của thực dân Pháp (1931 - 1932).

Nhờ đó, trong những năm 1934 - 1935, phong trào cách mạng ở Cao Bằng tiếp tục phát triển mạnh mẽ, sâu rộng khắp toàn tỉnh, nổi bật là ở Thị xã và các châu Hòa An, Hà Quảng, Nguyên Bình, Quảng Uyên, Thạch An và khu Mỏ thiếc Tĩnh Túc. Mặc dù bị thực dân truy lùng, khủng bố, bắt giam, đánh đập, tra tấn dã

[1] Hay còn gọi là xã Lạc Giao (nay thuộc xã Quảng Uyên).

[2] Hay còn gọi là xã Tung Cao (nay thuộc xã Thạch An).

[3] UBND tỉnh Cao Bằng - Trường Đại học Khoa học xã hội và nhân văn: *Kỷ yếu Hội thảo khoa học 85 năm ngày Bác Hồ về nước (28/01/1941-28/01/2026): Sự kiện khởi đầu cho những thắng lợi vĩ đại của cách mạng Việt Nam,* Hà Nội, 2026, tập 1, tr.436.

man, song các đồng chí đảng viên chủ chốt không hề nao núng tinh thần mà tiếp tục tuyên truyền, vận động nhân dân đứng lên đấu tranh ngày càng rầm rộ hơn. Trong thư của Ban Chỉ huy ở ngoài của Đảng Cộng sản Đông Dương gửi Quốc tế Cộng sản nói rõ: "Ở Bắc Kỳ có ba cuộc biểu tình lớn của nông dân chống lại việc làm việc khổ sai ở Cao Bằng, Lạng Sơn… các phong trào này đều thu được thắng lợi: khi Chính phủ Pháp đưa binh lính tới biên giới Tàu để tấn công huyện Xôviết Tịnh Tây (tỉnh Quảng Tây), các đồng chí chúng tôi ở Bắc Kỳ đã rải truyền đơn tại tỉnh lỵ Cao Bằng để phản đối sự can thiệp ấy của đế quốc, và Chính phủ Pháp đã buộc phải rút quân đội về"[1]. "Điều rất đặc biệt là cuộc đấu tranh của công nông người Thổ, người Nùng ở Cao Bằng, Lạng Sơn có tính chất tổ chức chu đáo và theo những khẩu hiệu cộng sản rất rõ rệt. Một điều thắng lợi cho cộng sản chủ nghĩa nữa là: Công nông các dân tộc thiểu số chẳng những đã vào hàng ngũ Đảng Cộng sản và các đoàn thể cách mạng khác do Đảng chỉ đạo mà thôi, mà họ đã giữ một địa vị rất quan trọng trong các cơ quan chỉ đạo từ hạ cấp cho tới thượng cấp (như Xứ uỷ người Lào, người Thổ). Đại hội chắc chắn rằng ở các xứ và các miền dân tộc thiểu số đã có điều kiện khách quan sẵn sàng cho sự phát triển cách mạng vận động"[2].

Như vậy, có thể thấy, những năm 1930 - 1934, dưới sự chỉ đạo trực tiếp của Ban lãnh đạo của Đảng ở nước ngoài, đồng chí Hoàng Văn Nọn, Bí thư Chi bộ, Bí thư đầu tiên của Đảng bộ tỉnh Cao Bằng cùng với các đồng chí cán bộ cách mạng tiền bối đã lãnh đạo, chỉ đạo đưa phong trào cách mạng của tỉnh phát triển theo định hướng chiến lược của Trung ương Đảng, từng bước xây dựng Cao Bằng trở thành cầu nối giữa Ban lãnh đạo của Đảng ở nước ngoài với bộ phận lãnh đạo của Trung ương Đảng đang hoạt động ở trong nước và phong trào cách mạng trong nước, tạo tiền đề để xây dựng căn cứ địa Cao Bằng vững chắc về sau.

3. Góp phần tạo dựng vị thế Cao Bằng trong phong trào cách mạng cả nước

Bằng bản lĩnh chính trị kiên định, tư duy chiến lược sắc bén và tinh thần hoạt động cách mạng không mệt mỏi, đồng chí Hoàng Văn Nọn đã có những đóng góp to lớn trong việc gieo mầm hạt giống cộng sản, xây dựng tổ chức Đảng, phát triển phong trào quần chúng, góp phần tạo dựng và khẳng định vị thế chiến lược của Cao Bằng trong phong trào cách mạng cả nước giai đoạn 1930 - 1945.

Đảm nhiệm vai trò Bí thư Chi bộ đầu tiên - chi bộ có chức năng như một Tỉnh uỷ lâm thời, đồng chí Hoàng Văn Nọn đã trực tiếp chỉ đạo công tác phát triển tổ chức Đảng và các tổ chức cách mạng của quần chúng. Từ một chi bộ ban đầu chỉ có 3 đảng viên, dưới sự lãnh đạo trực tiếp của đồng chí, hệ thống cơ sở Đảng đã nhanh chóng lan rộng ra các châu Hòa An, Hà Quảng, Nguyên Bình, Thạch An, Quảng Uyên và Mỏ thiếc Tĩnh Túc. Đi đôi với xây dựng tổ chức Đảng, đồng chí còn chú trọng chỉ đạo thành lập các tổ chức quần chúng như Công hội đỏ, Nông hội đỏ, Cộng sản đoàn, xuất bản tờ báo *Cờ Đỏ* (cơ quan tuyên truyền của Đảng bộ

[1] Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, Sđd, t.5, tr.199.
[2] Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, Sđd, t.5, tr.71.

tỉnh) nhằm tuyên truyền đường lối cách mạng, giác ngộ và tập hợp đông đảo quần chúng tham gia đấu tranh. Sự lớn mạnh của Đảng bộ Cao Bằng đã góp phần vào việc khôi phục hệ thống tổ chức Đảng cả nước sau thời kỳ khủng bố trắng.

Những năm 1931 - 1933, trong bối cảnh hiểm nghèo sau làn sóng "khủng bố trắng" của thực dân Pháp, nhờ phương pháp hoạt động bí mật tài tình, chặt chẽ cùng sự chỉ đạo sâu sát của các đồng chí Hoàng Đình Giong, Hoàng Văn Nọn, phong trào cách mạng ở Cao Bằng không những không bị phá vỡ mà vẫn giữ vững và tiếp tục phát triển. Đặc biệt, Đảng bộ Cao Bằng đã thiết lập và bảo vệ an toàn nhiều tuyến đường giao thông liên lạc bí mật nối liền trung tâm Hòa An, Hà Quảng, Thạch An với Long Châu, Tịnh Tây (Trung Quốc). Qua các tuyến đường này, hàng trăm cán bộ được đưa ra nước ngoài đào tạo và trở về nước hoạt động, hàng loạt tài liệu, sách báo cách mạng được vận chuyển về trong nước. Cao Bằng đã hoàn thành xuất sắc vai trò là "cầu nối" chiến lược, mạch máu liên lạc quan trọng giữa Ban Lãnh đạo của Đảng ở nước ngoài với các cơ sở cách mạng trong nước, giúp Đảng từng bước khôi phục hệ thống tổ chức và lãnh đạo phong trào đấu tranh toàn quốc.

Đến năm 1935, trong khi phong trào chung cả nước đang trong quá trình phục hồi, dưới sự lãnh đạo của các đồng chí Hoàng Đình Giong, Hoàng Văn Nọn, Đảng bộ tỉnh Cao Bằng đã phát triển lên tới 10 chi bộ với 201/525 đảng viên của toàn Đảng Cộng sản Đông Dương (chiếm hơn 38%), cùng một hệ thống cơ sở quần chúng rộng khắp đã nâng cao vượt bậc vị thế của Cao Bằng, biến nơi đây thành địa bàn, chỗ dựa vững chắc cho Trung ương Đảng.

Sự lớn mạnh của Đảng bộ tỉnh càng củng cố thêm lòng tin của nhân dân, phong trào cách mạng ở Cao Bằng tiếp tục phát triển mạnh mẽ và ngày càng sâu rộng, là một trong những điều kiện để Ban lãnh đạo của Đảng Cộng sản Đông Dương quyết định cử đồng chí Hoàng Văn Nọn, Bí thư Tỉnh uỷ Cao Bằng làm đại biểu chính thức tham gia Đoàn đại biểu của Đảng Cộng sản Đông Dương dự Đại hội lần thứ VII Quốc tế Cộng sản tại Mátxcơva (Liên Xô cũ) vào tháng 7/1935; tại đây, đồng chí đã trình bày bài tham luận về công tác vận động các dân tộc thiểu số ở Đông Dương tham gia cách mạng. Việc đồng chí Hoàng Văn Nọn mang tiếng nói và thực tiễn cách mạng Cao Bằng đến diễn đàn cộng sản thế giới không chỉ bổ sung lý luận cho Quốc tế Cộng sản về phong trào giải phóng dân tộc ở các nước thuộc địa mà còn nâng tầm uy tín của Đảng bộ và nhân dân các dân tộc Cao Bằng trên bản đồ cách mạng Việt Nam và quốc tế. Đặc biệt, trong thời gian dự Đại hội lần thứ VII Quốc tế Cộng sản và học tập tại Mátxcơva (1934 - 1937), đồng chí Hoàng Văn Nọn vinh dự được Lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc trực tiếp bồi dưỡng lý luận và trao đổi tình hình cách mạng. Qua các báo cáo cặn kẽ của đồng chí Hoàng Văn Nọn về địa hình, con người và phong trào đấu tranh ở địa phương, Lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc hiểu thêm về Cao Bằng. Những cơ sở Đảng kiên trung, đường dây liên lạc thông suốt và khối đại đoàn kết các dân tộc do đồng chí Hoàng Văn Nọn cùng các cộng sự dày công gieo mầm, vun đắp từ những năm 1930 chính là minh chứng sinh động cho nhận định chiến lược của Bác: "Cao Bằng có phong

trào tốt từ trước". Người quyết định chọn Cao Bằng làm điểm "đứng chân" để trở về Tổ quốc, trực tiếp lãnh đạo cách mạng Việt Nam sau 30 năm bôn ba tìm đường cứu nước, xây dựng Cao Bằng trở thành căn cứ địa cách mạng đầu tiên. Tại đây, Người chủ trì Hội nghị Ban Chấp hành Trung ương Đảng lần thứ Tám, khóa I (tháng 5/1941) hoàn chỉnh sự chuyển hướng chiến lược của cách mạng Việt Nam, thành lập Mặt trận Việt Minh, đào tạo cán bộ, tổ chức phong trào Nam tiến, thành lập Đội Việt Nam Tuyên truyền Giải phóng quân… chuẩn bị các điều kiện quyết định dẫn tới thắng lợi của Cách mạng Tháng Tám năm 1945.

Không dừng lại ở phạm vi địa phương, tầm vóc lãnh đạo của đồng chí Hoàng Văn Nọn tiếp tục lan tỏa mạnh mẽ khi đồng chí được Đảng giao gánh vác các trọng trách: Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ (năm 1937), Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ (tháng 11/1937) và Bí thư Khu B (năm 1940). Trên các cương vị lãnh đạo chủ chốt này, đồng chí đã mang những kinh nghiệm phong phú đúc kết từ thực tiễn Cao Bằng áp dụng vào việc củng cố, khôi phục tổ chức Đảng tại Hà Nội, Hà Đông, Hải Phòng, Quảng Ninh...; trực tiếp chỉ đạo thành lập Ban Tỉnh uỷ lâm thời Hà Đông, khôi phục Thành uỷ Hải Phòng, chỉ đạo các phong trào đấu tranh công khai rầm rộ như cuộc mít tinh Ngày Quốc tế Lao động 01/5/1938 tại khu Đấu Xảo (Hà Nội). Những cống hiến xuất sắc của đồng chí đã góp phần quan trọng vào việc khôi phục và phát triển lực lượng cách mạng toàn Bắc Kỳ và Bắc Trung Kỳ.

Có thể khẳng định rằng, vai trò của đồng chí Hoàng Văn Nọn đối với việc tạo dựng vị thế của tỉnh Cao Bằng trong phong trào cách mạng cả nước mang tính toàn diện: vừa là người trực tiếp xây dựng tổ chức Đảng đầu tiên, chỉ đạo xây dựng và giữ vững "mạch máu" giao thông liên lạc giữa Ban Lãnh đạo của Đảng ở nước ngoài với bộ phận lãnh đạo của Trung ương Đảng ở trong nước và các tổ chức Đảng, phong trào cách mạng trong nước sau thời kỳ khủng bố trắng, vừa là đại biểu mang thực tiễn cách mạng Cao Bằng ra diễn đàn quốc tế và là nhà lãnh đạo xuất sắc lan tỏa phong trào ra toàn Bắc Kỳ. Cùng với công lao của các thế hệ cán bộ, đảng viên và nhân dân các dân tộc Cao Bằng, những đóng góp lịch sử đó đã góp phần làm nên vị thế "chiếc nôi của cách mạng Việt Nam", khẳng định vị trí chiến lược đặc biệt quan trọng của Cao Bằng trong tiến trình đấu tranh giành độc lập dân tộc và bảo vệ Tổ quốc.

Với những công lao và cống hiến quan trọng đối với cách mạng Việt Nam và quê hương Cao Bằng, đồng chí Hoàng Văn Nọn đã được Đảng và Nhà nước truy tặng Huân chương Hồ Chí Minh (năm 1998) và nhiều phần thưởng cao quý khác. Đảng bộ và nhân dân tỉnh Cao Bằng đã đặt tên Hoàng Như (một trong những bí danh của đồng chí) cho một đường phố to đẹp tại trung tâm phường Thục Phán, tỉnh Cao Bằng. Khu di tích lịch sử Nặm Lìn (thuộc Tổ dân phố Nặm Lìn, phường Thục Phán, tỉnh Cao Bằng), nơi thành lập Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh Cao Bằng, gắn với công lao, đóng góp của đồng chí đã được Bộ Văn hóa - Thông tin (nay là Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch) công nhận là Di tích lịch sử cấp quốc gia (theo Quyết định số 188-QĐ/BT ngày 13/02/1995).

PHẦN THỨ BA
HỌC TẬP TẤM GƯƠNG ĐẠO ĐỨC CÁCH MẠNG CỦA ĐỒNG CHÍ HOÀNG VĂN NỌN TRONG XÂY DỰNG VÀ BẢO VỆ TỔ QUỐC, PHÁT TRIỂN QUÊ HƯƠNG CAO BẰNG

1. Những phẩm chất cách mạng cần học tập và noi theo

Cuộc đời và sự nghiệp cách mạng của đồng chí Hoàng Văn Nọn là tấm gương tiêu biểu về phẩm chất cao đẹp của người chiến sĩ cộng sản: kiên định lý tưởng cách mạng, tuyệt đối trung thành với Đảng, với Tổ quốc và Nhân dân; kiên cường, bất khuất trước mọi khó khăn, thử thách; chủ động, sáng tạo, nhạy bén trong lãnh đạo, tổ chức thực tiễn; gắn bó mật thiết với Nhân dân, phát huy sức mạnh đoàn kết các dân tộc; không ngừng học tập, rèn luyện, nâng cao trình độ; luôn nêu cao tinh thần trách nhiệm, đặt lợi ích của Đảng, của dân tộc và hạnh phúc của Nhân dân lên trên lợi ích cá nhân. Những phẩm chất ấy được tôi luyện qua thực tiễn đấu tranh cách mạng đầy gian khổ, được khẳng định bằng những cống hiến bền bỉ, không mệt mỏi của đồng chí đối với Đảng, dân tộc và quê hương Cao Bằng.

Trước hết, đó là lòng trung thành tuyệt đối với lý tưởng cách mạng, sự kiên định về lập trường tư tưởng và mục tiêu độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Được giác ngộ cách mạng từ khi tuổi đời còn trẻ, đồng chí Hoàng Văn Nọn sớm xác định con đường đấu tranh giải phóng dân tộc, tự nguyện gắn bó cuộc đời mình với sự nghiệp cách mạng của Đảng. Từ những ngày đầu gây dựng phong trào ở Cao Bằng đến khi đảm nhiệm các trọng trách của Đảng ở Bắc Kỳ, Bắc Trung Kỳ, Khu B, dù hoạt động trong hoàn cảnh hết sức khó khăn, phức tạp, đồng chí luôn giữ vững niềm tin vào lý tưởng đã lựa chọn, kiên trì thực hiện và hoàn thành xuất sắc mọi nhiệm vụ được giao.

Thứ hai, là ý chí cách mạng kiên cường, tinh thần bất khuất, không lùi bước trước gian khổ, hy sinh và những thử thách khắc nghiệt. Trong suốt quá trình hoạt động, đồng chí Hoàng Văn Nọn nhiều lần bị thực dân Pháp bắt, giam cầm, kết án tù và đày ải tại các nhà lao khắc nghiệt. Tuy nhiên, những đòn tra tấn, sự đe dọa và thủ đoạn đàn áp của kẻ thù không thể khuất phục được ý chí, khí tiết của người cộng sản. Ngay cả sau những lần bị tù đày, đồng chí vẫn tìm cách trở lại với phong trào, tiếp tục đảm nhận những nhiệm vụ khó khăn, nguy hiểm do Đảng giao phó. Ý chí kiên cường ấy không chỉ thể hiện ở sự gan dạ, dũng cảm trước kẻ thù mà còn ở tinh thần bền bỉ, tận tụy, không quản ngại khó khăn, luôn đặt nhiệm vụ cách mạng lên trên hoàn cảnh và lợi ích riêng của bản thân.

Thứ ba, là tinh thần chủ động, sáng tạo, nhạy bén về chính trị và năng lực tổ chức, lãnh đạo thực tiễn. Một trong những dấu ấn nổi bật của đồng chí Hoàng Văn Nọn là khả năng vận dụng linh hoạt chủ trương, đường lối của Đảng vào điều kiện cụ thể của từng địa bàn, từng thời kỳ cách mạng. Từ việc xây dựng Chi bộ Đảng cộng sản đầu tiên của tỉnh Cao Bằng, tổ chức các tuyến giao thông liên lạc bí mật,

phát triển cơ sở Đảng và các tổ chức quần chúng đến việc lãnh đạo phong trào đấu tranh đòi quyền lợi thiết thực cho Nhân dân, đồng chí luôn thể hiện tư duy thực tiễn, phương pháp hoạt động linh hoạt, sáng tạo và hiệu quả. Trên cương vị Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ, Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, Bí thư Khu B, đồng chí tiếp tục vận dụng kinh nghiệm đã tích lũy để khôi phục, củng cố tổ chức Đảng, mở rộng phong trào cách mạng ở nhiều địa phương trong điều kiện hoạt động có những thay đổi phức tạp.

Thứ tư, là tinh thần gắn bó mật thiết với Nhân dân, tôn trọng, chăm lo quyền và lợi ích chính đáng của Nhân dân, coi trọng sức mạnh đoàn kết các dân tộc. Sinh ra và trưởng thành trên quê hương Cao Bằng, đồng chí Hoàng Văn Nọn sớm thấu hiểu những nỗi thống khổ của đồng bào dưới ách áp bức, bóc lột của thực dân, phong kiến. Trong quá trình hoạt động cách mạng, đồng chí luôn quan tâm tuyên truyền, giác ngộ, tập hợp và tổ chức quần chúng; chú trọng xây dựng các tổ chức cách mạng phù hợp với đặc điểm, điều kiện của từng tầng lớp nhân dân. Đặc biệt, việc trực tiếp tham gia lãnh đạo, tổ chức đoàn đại biểu đại diện Nhân dân Cao Bằng đấu tranh với chính quyền thực dân về chế độ đi phu, bảo vệ quyền lợi thiết thực của người dân là minh chứng sinh động cho tinh thần gần dân, hiểu dân, vì dân.

Thứ năm, là tinh thần ham học hỏi, không ngừng tu dưỡng, rèn luyện, nâng cao trình độ lý luận và năng lực hoạt động thực tiễn. Quá trình trưởng thành của đồng chí Hoàng Văn Nọn gắn liền với ý thức học tập, tiếp thu lý luận cách mạng và tích lũy kinh nghiệm từ thực tiễn phong trào. Đặc biệt, trong thời gian hoạt động tại Mátxcơva, đồng chí được học tập, nghiên cứu lý luận Mác - Lênin và được Lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc trực tiếp bồi dưỡng, hướng dẫn. Những kiến thức lý luận và kinh nghiệm cách mạng tiếp thu được đã góp phần nâng cao nhận thức, tư duy chính trị, phương pháp công tác và năng lực lãnh đạo của đồng chí.

Thứ sáu, là tinh thần trách nhiệm, ý thức tổ chức kỷ luật, sự tận tụy và đức hy sinh vì sự nghiệp chung. Dù ở bất kỳ cương vị công tác nào, từ Bí thư Chi bộ, Bí thư Tỉnh uỷ Cao Bằng đến Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ, Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, Bí thư Khu B và những nhiệm vụ công tác sau này, đồng chí Hoàng Văn Nọn luôn nêu cao tinh thần trách nhiệm, nghiêm túc chấp hành sự phân công của Đảng, sẵn sàng nhận và hoàn thành nhiệm vụ ở những địa bàn khó khăn, phức tạp, nguy hiểm. Từ một cán bộ trực tiếp gây dựng cơ sở cách mạng ở quê hương đến người đảm nhận trọng trách lãnh đạo phong trào ở phạm vi rộng lớn hơn, đồng chí luôn thể hiện ý thức tổ chức, tinh thần đoàn kết, phối hợp và đặt nhiệm vụ chung lên trên lợi ích cá nhân. Cuộc đời hoạt động cách mạng của đồng chí là minh chứng cho quan niệm cao đẹp về trách nhiệm của người đảng viên: đã nhận nhiệm vụ thì phải tận tâm, tận lực thực hiện; đã đứng trong hàng ngũ của Đảng thì phải đặt lợi ích của Đảng, của dân tộc và Nhân dân lên trên hết, trước hết.

Những phẩm chất cách mạng của đồng chí Hoàng Văn Nọn không chỉ là tài sản tinh thần quý báu của Đảng bộ và Nhân dân các dân tộc Cao Bằng, mà còn là những chuẩn mực có giá trị bền vững để giáo dục, rèn luyện các thế hệ hôm nay và

mai sau. Tấm gương đạo đức cách mạng sáng ngời của đồng chí, người học trò xuất sắc của Chủ tịch Hồ Chí Minh, được các thế hệ cán bộ, đảng viên và Nhân dân Cao Bằng không ngừng học tập, phát huy trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, phát triển quê hương, đất nước.

2. Học tập và noi gương đồng chí Hoàng Văn Nọn, khơi dậy khát vọng xây dựng quê hương Cao Bằng phát triển nhanh và bền vững

Cuộc đời và sự nghiệp hoạt động cách mạng của đồng chí Hoàng Văn Nọn - người con ưu tú của đồng bào các dân tộc tỉnh Cao Bằng, là tấm gương tiêu biểu, điển hình của người Việt Nam yêu nước được kết tinh từ những giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp của quê hương. Vùng đất Cao Bằng "địa linh nhân kiệt" đã sản sinh, nuôi dưỡng tâm hồn và lý tưởng cách mạng của đồng chí Hoàng Văn Nọn. Từ một thanh niên giàu lòng yêu nước, thương nòi, mang nhiều hoài bão và khát vọng lớn lao, như một lẽ tự nhiên, đồng chí đã đến với lý tưởng cách mạng, sẵn sàng chấp nhận mọi hy sinh, hiến dâng cuộc đời mình cho sự nghiệp cách mạng của Đảng, dân tộc và hạnh phúc của Nhân dân. Cuộc đời và sự nghiệp hoạt động cách mạng sôi nổi và phong phú của đồng chí Hoàng Văn Nọn là biểu tượng sáng ngời về nhân cách, tài năng và trí tuệ Việt Nam; là kết tinh những truyền thống quý báu của quê hương Cao Bằng, dòng họ và gia đình. Bằng tài năng, trí tuệ và nhân cách cao đẹp của mình, đồng chí đã làm rạng danh quê hương Cao Bằng.

Tỉnh Cao Bằng vinh dự và tự hào là quê hương cội nguồn cách mạng, "chiếc nôi của cách mạng Việt Nam", quê hương thứ hai của Chủ tịch Hồ Chí Minh, tự hào là nơi sinh ra đồng chí Hoàng Văn Nọn - người chiến sĩ cộng sản kiên trung, người học trò xuất sắc của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Gần 97 năm qua, dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam, kế thừa, phát huy truyền thống tốt đẹp của quê hương cách mạng; đồng thời học tập noi gương đồng chí Hoàng Văn Nọn, Đảng bộ và nhân dân các dân tộc tỉnh Cao Bằng đã vượt qua mọi khó khăn, gian khổ, không ngừng đoàn kết, nỗ lực phấn đấu hoàn thành tốt mục tiêu, nhiệm vụ đề ra, góp phần thực hiện thắng lợi sự nghiệp cách mạng vẻ vang của Đảng, của dân tộc ta.

Trong suốt quá trình thực hiện công cuộc đổi mới, Đảng bộ Cao Bằng đã không ngừng vận dụng và cụ thể hóa chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước cho phù hợp với đặc điểm, tình hình của địa phương; lãnh đạo nhân dân các dân tộc Cao Bằng vượt qua muôn vàn gian nan, thử thách, giành được nhiều thành tựu trên các lĩnh vực, đóng góp xứng đáng vào sự nghiệp đấu tranh giải phóng dân tộc, xây dựng, bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa.

Trải qua gần 97 năm xây dựng và phát triển, Đảng bộ tỉnh Cao Bằng đã không ngừng phát triển và lớn mạnh về mọi mặt. Từ một chi bộ chỉ có 3 đảng viên do đồng chí Hoàng Văn Nọn làm Bí thư, qua 20 kỳ Đại hội, đến tháng 9/2026, Đảng bộ tỉnh Cao Bằng đã có 62 đảng bộ trực thuộc Tỉnh uỷ, 2.371 chi bộ và 65.466 đảng viên. Từ những cơ sở Đảng đầu tiên được gây dựng trong những năm tháng đồng chí Hoàng Văn Nọn và các đồng chí tiền bối cách mạng hoạt động năm xưa, đến một Đảng bộ với hệ thống tổ chức rộng khắp hôm nay là một quá trình

lịch sử lâu dài, trong đó truyền thống, bản lĩnh và sức chiến đấu của Đảng bộ luôn được kế thừa và phát triển.

Qua tiến trình của lịch sử, dù trong bất kỳ hoàn cảnh nào, đội ngũ cán bộ, đảng viên của Đảng bộ tỉnh Cao Bằng vẫn thể hiện được phẩm chất tiên phong cách mạng, kiên định lập trường của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, tuyệt đối trung thành với lý tưởng của Đảng, kiên cường trước mọi thử thách, dũng cảm trong chiến đấu, sáng tạo trong lao động, mẫu mực trong đạo đức, lối sống, được Nhân dân tin yêu, quý trọng. Các thế hệ cán bộ, đảng viên của Đảng bộ luôn nêu cao vai trò tiền phong gương mẫu, không ngại hy sinh gian khổ, khắc phục mọi khó khăn, kế tiếp gánh vác và hoàn thành xuất sắc mọi nhiệm vụ do Đảng và Nhân dân giao phó.

Đại hội đại biểu Đảng bộ tỉnh Cao Bằng lần thứ XX (nhiệm kỳ 2025 - 2030) đã cụ thể hóa các định hướng lớn của Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIV của Đảng thành các mục tiêu, nhiệm vụ chiến lược, phù hợp với tiềm năng, lợi thế so sánh và điều kiện thực tiễn của địa phương. Tỉnh đã xác định rõ quan điểm phát triển xuyên suốt: Tái cấu trúc mạnh mẽ nền kinh tế theo hướng xanh, bền vững; chuyển từ phát triển theo chiều rộng sang phát triển theo chiều sâu; lấy năng suất, chất lượng, hiệu quả và chỉ số "hạnh phúc" của Nhân dân làm thước đo phát triển. Đồng thời, tập trung nguồn lực thực hiện hiệu quả 03 chương trình trọng tâm (phát triển kinh tế rừng; phát triển kinh tế cửa khẩu; phát triển du lịch bền vững) và 03 nội dung đột phá (khai thác khoa học - công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số; phát triển kết cấu hạ tầng giao thông, đô thị, môi trường; nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý và nguồn nhân lực chất lượng cao).

Hơn một năm qua, tinh thần chủ động, quyết liệt trong thực hiện Nghị quyết Đại hội đại biểu Đảng bộ tỉnh Cao Bằng lần thứ XX, nhiệm kỳ 2025 - 2030 đang từng bước được chuyển hóa thành những kết quả cụ thể. Việc chỉ đạo, điều hành được thực hiện theo phương châm "rõ người, rõ việc, rõ trách nhiệm, rõ tiến độ, rõ sản phẩm, rõ kết quả", gắn với quyết tâm thực hiện mục tiêu tăng trưởng GRDP năm 2026 và bình quân giai đoạn 2026 - 2030 đạt 10%/năm.

Kinh tế - xã hội tiếp tục chuyển biến tích cực; GRDP 9 tháng đầu năm 2026 ước tăng 7,96%, công nghiệp, du lịch, thương mại tăng trưởng cao hơn so với cùng kỳ; các công trình, dự án trọng điểm được tập trung chỉ đạo, tháo gỡ khó khăn; 11 trường phổ thông nội trú liên cấp tại các xã biên giới cơ bản bảo đảm điều kiện đưa vào sử dụng. Hạ tầng giao thông chiến lược tiếp tục được thúc đẩy, với việc Dự án cao tốc Đồng Đăng (Lạng Sơn) - Trà Lĩnh (Cao Bằng) được tập trung đẩy nhanh tiến độ thi công, quyết tâm hoàn thành trong năm 2026; Dự án cao tốc Bắc Kạn - Cao Bằng đã triển khai các bước chuẩn bị đầu tư; nghiên cứu định hướng phát triển Cảng hàng không Cao Bằng và hoàn thiện mạng lưới giao thông kết nối Khu kinh tế cửa khẩu đang từng bước tạo nền tảng nâng cao năng lực kết nối, mở rộng không gian phát triển mới cho tỉnh. Các lĩnh vực giáo dục, y tế, an sinh xã hội

được quan tâm. Quốc phòng, an ninh, chủ quyền biên giới quốc gia được giữ vững; công tác đối ngoại tiếp tục được mở rộng. Công tác xây dựng Đảng tiếp tục được tăng cường; tổ chức bộ máy sau sắp xếp từng bước ổn định, toàn tỉnh kết nạp trên 1.200 đảng viên mới. Tổ chức thành công cuộc bầu cử đại biểu Quốc hội khóa XVI và đại biểu Hội đồng nhân dân các cấp nhiệm kỳ 2026 - 2031.

Tự hào với những thành tích đã đạt được, phát huy truyền thống vẻ vang, trong thời gian tới, toàn Đảng bộ tỉnh tiếp tục tập trung đổi mới, sáng tạo trong phương thức lãnh đạo, quản lý, điều hành, thể hiện quyết tâm cao, nỗ lực lớn, để tạo chuyển biến rõ rệt hơn nữa trên tất cả các lĩnh vực, đặc biệt là việc thực hiện các nhiệm vụ trọng tâm, những giải pháp đột phá, quyết tâm thực hiện thắng lợi các mục tiêu Nghị quyết Đại hội Đảng bộ tỉnh lần thứ XX, nhiệm kỳ 2025 - 2030 đề ra. Trong đó, tập trung thực hiện tốt một số nhiệm vụ trọng tâm, quyết tâm tạo được sự chuyển biến vượt bậc về kinh tế - xã hội trong năm 2026 và những năm tiếp theo, cụ thể như sau:

Thứ nhất, phát triển hạ tầng chiến lược và liên kết vùng làm đòn bẩy tăng trưởng, trong đó trọng tâm là hoàn thành các tuyến giao thông động lực như cao tốc Đồng Đăng - Trà Lĩnh, cao tốc Bắc Kạn - Cao Bằng, hạ tầng cửa khẩu, logistics và hạ tầng đô thị, nhằm mở rộng không gian phát triển, kết nối sâu từ Cao Bằng với vùng Trung du miền núi phía Bắc, vùng đồng bằng Bắc Bộ và thị trường Trung Quốc, xa hơn là các nước ASEAN.

Thứ hai, tái cơ cấu mạnh mẽ nền kinh tế theo hướng xanh và bền vững với các động lực tăng trưởng chủ lực gồm: Phát triển du lịch gắn với Công viên địa chất toàn cầu UNESCO, du lịch xuyên biên giới và các di sản lịch sử - văn hóa của địa phương; phát triển kinh tế cửa khẩu, từng bước đưa Cao Bằng trở thành trung tâm trung chuyển hàng hóa, dịch vụ logistics, giao thương quốc tế trên tuyến biên giới Việt Nam - Trung Quốc; phát triển kinh tế rừng, các sản phẩm đặc hữu, xây dựng vùng nguyên liệu gắn với chế biến sâu và thị trường tiêu thụ; phát triển công nghiệp khai khoáng có kiểm soát, công nghiệp chế biến sâu nông, lâm sản.

Thứ ba, cải thiện đột phá môi trường đầu tư kinh doanh, phát triển khu vực kinh tế tư nhân, coi doanh nghiệp và người dân là trung tâm, là chủ thể của tăng trưởng; đẩy mạnh cải cách hành chính, tháo gỡ điểm nghẽn về đất đai, thủ tục hành chính và khả năng tiếp cận nguồn lực; đẩy mạnh xúc tiến đầu tư, tìm kiếm, thu hút các nhà đầu tư chiến lược, thực hiện những dự án lớn, tạo hiệu ứng lan tỏa mạnh mẽ.

Thứ tư, phát triển nguồn nhân lực gắn với chuyển đổi số và đổi mới sáng tạo, nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ, lao động kỹ thuật, gắn đào tạo với nhu cầu thị trường, các ngành kinh tế trọng điểm của tỉnh.

Thứ năm, bảo đảm hài hòa giữa tăng trưởng kinh tế với tiến bộ, công bằng xã hội và bảo vệ môi trường, nâng cao đời sống Nhân dân, nhất là vùng đồng bào dân tộc thiểu số, để mọi người dân đều được tham gia, thụ hưởng thành quả phát triển, tạo nền tảng xã hội vững chắc cho phát triển nhanh và bền vững.

KẾT LUẬN

Nhìn lại chặng đường lịch sử vẻ vang của dân tộc và của quê hương cội nguồn cách mạng Cao Bằng, chúng ta thành kính tưởng nhớ và bày tỏ lòng tri ân sâu sắc đối với đồng chí Hoàng Văn Nọn - người chiến sĩ cộng sản kiên trung, bất khuất đã trọn đời phấn đấu, hy sinh vì độc lập, tự do của Tổ quốc, vì hạnh phúc của Nhân dân. Suốt cuộc đời hoạt động cách mạng phong phú và oanh liệt, dù ở bất kỳ cương vị công tác nào, đồng chí luôn giữ vững khí tiết của người cộng sản, tuyệt đối trung thành với lý tưởng của Đảng, tận tụy phục vụ Nhân dân.

Kỷ niệm 120 năm Ngày sinh của đồng chí Hoàng Văn Nọn - Bí thư đầu tiên của Đảng bộ tỉnh Cao Bằng, Bí thư Xứ uỷ Bắc Kỳ, Bí thư Liên Xứ uỷ Bắc Kỳ - Bắc Trung Kỳ, Bí thư Khu B (02/01/1907 - 02/01/2027) là dịp để mỗi cán bộ, đảng viên và Nhân dân Cao Bằng "ôn cố tri tân", nhận rõ hơn trách nhiệm của mình trước chặng đường mới. Từ những cơ sở cách mạng đầu tiên được gây dựng bằng ý chí, trí tuệ và sự hy sinh cao cả của thế hệ các tiền bối cách mạng, trong đó có đồng chí Hoàng Văn Nọn, Cao Bằng hôm nay đang vững bước tiến vào một không gian phát triển mới với tiềm năng, thế mạnh và khát vọng bứt phá lớn lao. Khắc ghi lời căn dặn của Chủ tịch Hồ Chí Minh kính yêu: "Bác mong tỉnh Cao Bằng sớm trở thành một trong những tỉnh gương mẫu trong công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội"[1], toàn Đảng bộ, chính quyền và Nhân dân các dân tộc tỉnh Cao Bằng quyết tâm đoàn kết một lòng, chung sức đồng lòng, biến truyền thống lịch sử vẻ vang thành hành động cách mạng thực tiễn, thực hiện thắng lợi Nghị quyết Đại hội đại biểu Đảng bộ tỉnh Cao Bằng lần thứ XX, nhiệm kỳ 2025 - 2030, quyết tâm xây dựng Cao Bằng trở thành tỉnh năng động, phát triển nhanh, bền vững, giàu bản sắc, đời sống Nhân dân ngày càng ấm no, hạnh phúc, vững tin cùng cả nước bước vào kỷ nguyên mới - kỷ nguyên vươn mình của dân tộc Việt Nam.

[1] Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội, 2011, t.13, tr.49.

PHỤ LỤC

Khu di tích lịch sử Nặm Lìn (phường Thục Phán, tỉnh Cao Bằng) - Nơi thành lập Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh Cao Bằng (ngày 01/4/1930) do đồng chí Hoàng Văn Nọn làm Bí thư.
Ảnh: Khánh Duy.

Tranh: Ba đảng viên tham gia thành lập Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh Cao Bằng ngày 01/4/1930. Tác giả: Hoàng Ích Thu.

Ảnh thẻ của đồng chí Hoàng Văn Nọn chụp khi tham gia đoàn đại biểu của Đảng Cộng sản Đông Dương dự Đại hội lần thứ VII Quốc tế Cộng sản tại Mátxcơva (Liên Xô cũ) vào tháng 7/1935. Ảnh Tư liệu.

Đồng chí Hoàng Văn Nọn với Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Trường Nguyễn Ái Quốc Trung ương (tháng 6/1950) (người thứ ba từ phải qua trái, hàng đầu tiên).
Ảnh tư liệu do gia đình cung cấp.

Đồng chí Hoàng Văn Nọn với Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Hà Nội (khoảng năm 1960) (người thứ sáu từ phải qua trái, hàng đầu tiên).
Ảnh tư liệu do gia đình cung cấp.

Đồng chí Hoàng Văn Nọn và đoàn đại biểu thăm Thành phố Lêningrát (Liên Xô cũ), tháng 9/1959 (người thứ hai từ trái qua phải, hàng đầu tiên).
Ảnh tư liệu do gia đình cung cấp.

Đồng chí Hoàng Văn Nọn chụp ảnh lưu niệm cùng các đại biểu tại Tọa đàm nghiên cứu lịch sử Đảng huyện Hòa An (từ ngày 02/6 đến ngày 05/6/1965) (người thứ ba từ trái sang phải, hàng đầu tiên).
Ảnh tư liệu do gia đình cung cấp.

Khu di tích lịch sử Nặm Lìn (phường Thục Phán, tỉnh Cao Bằng) - Địa chỉ đỏ giáo dục truyền thống cách mạng cho cán bộ, đảng viên và Nhân dân. Ảnh: Thế Vĩnh.

Học sinh Trường THPT Chuyên tỉnh Cao Bằng tham quan, học tập, tìm hiểu Bức phù điêu Ba đảng viên đầu tiên tham gia thành lập Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh Cao Bằng tại Khu di tích lịch sử Nặm Lìn (phường Thục Phán, tỉnh Cao Bằng). Ảnh: Bình Minh.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 5*. Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2002.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*. Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội, 2011.

3. Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh: *Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam, Tập I (1930 - 1954), quyển 1 (1930 - 1945),* Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2018.

4. Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh Cao Bằng: *Lịch sử Đảng bộ tỉnh Cao Bằng (1930 - 2020).* Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2020.

5. Tỉnh uỷ Cao Bằng: *Văn kiện Đại hội đại biểu Đảng bộ tỉnh Cao Bằng lần thứ XX, nhiệm kỳ 2025 - 2030,* In tại Công ty cổ phần in Việt Lập Cao Bằng, 2025.

6. Tỉnh uỷ Cao Bằng - Bảo tàng Hồ Chí Minh: *Chủ tịch Hồ Chí Minh với Cao Bằng*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2015.

7. Tỉnh uỷ Hà Tây: *Lịch sử Đảng bộ Hà Tây (1930 - 1975)*, Nxb. Hà Nội, 1992.

8. Ban Tuyên giáo Tỉnh uỷ Cao Bằng: *Hoàng Đình Giong - Cuộc đời và sự nghiệp hoạt động cách mạng (1904 - 1947),* Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2014.

9. Ban Tuyên giáo Tỉnh uỷ - Sở Giáo dục và Đào tạo Cao Bằng: *Địa lí - Lịch sử tỉnh Cao Bằng*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2022.

10. Ban Tuyên giáo Tỉnh uỷ Cao Bằng: *Cao Bằng - 520 năm những chặng đường lịch sử vẻ vang (1499 - 2019)* (Tài liệu tuyên truyền theo Đề án), Cao Bằng, 2019.

11. Ban Tuyên giáo Tỉnh uỷ Cao Bằng: *Đất và người Cao Bằng*. Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2025.

12. Huyện uỷ Hoài Đức, *Lịch sử cách mạng huyện Hoài Đức (1930 - 1945)*, Nxb. Hà Nội, 1982.

13. Ban Nghiên cứu Lịch sử Đảng tỉnh Hà Sơn Bình*: Hồi ký cách mạng Hà Sơn Bình*, xuất bản năm 1981.

14. Ban Chấp hành Đảng bộ huyện Hòa An: *Lịch sử Đảng bộ huyện Hòa An (1930 - 2010)*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2015.

15. Chương trình sưu tầm tài liệu, viết tiểu sử các đồng chí lãnh đạo tiền bối tiêu biểu của Đảng và cách mạng Việt Nam: *Lê Hồng Phong tiểu sử*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2007.

16. Chương trình sưu tầm tài liệu, viết tiểu sử các đồng chí lãnh đạo tiền bối của Đảng và cách mạng Việt Nam: *Hoàng Đình Giong tiểu sử*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, năm 2022.

17. UBND tỉnh Cao Bằng, Trường Đại học Khoa học xã hội và nhân văn: *Kỷ yếu Hội thảo khoa học 85 năm ngày Bác Hồ về nước (28/01/1941 - 28/01/2026): Sự kiện khởi đầu cho những thắng lợi vĩ đại của cách mạng Việt Nam*, Hà Nội, 2026, tập 1.

18. Võ Nguyên Giáp: *Những chặng đường lịch sử*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2018.

19. Trần Trọng Thơ: *Xây dựng cơ quan lãnh đạo cấp Trung ương, xứ uỷ của Đảng thời kỳ 1930-1945*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2014.

20. *Đi họp quốc tế Cộng sản* (Hồi ký của đồng chí Tú Hưu - Lâm Ngọc Thụ ghi), Nxb. Dân tộc Việt Bắc, Thái Nguyên, 1964.

21. Hoàng Văn Nọn: *Tự thuật của đồng chí Hoàng Vĩnh Tuy, tức Hoàng Tú Hưu, bí danh Văn Tân - ghi ngày 19/02/1963 (bản đánh máy)*, Tư liệu Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng tỉnh Cao Bằng, lưu tại Ban Tuyên giáo Tỉnh uỷ Cao Bằng.

22. *Vài nét về hoạt động cách mạng của các đồng chí cán bộ của Đảng quê ở Cao Lạng ở vùng duyên hải Hải Phòng - Quảng Ninh, khoảng thời gian từ năm 1933 đến 1941 (bản chép tay phô tô*), Tư liệu Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng tỉnh Cao Lạng (tháng 6/1976), lưu tại Ban Tuyên giáo Tỉnh uỷ Cao Bằng.

23. Báo *An ninh thế giới*, số 928, ngày 20/01/2010.

24. Bảo tàng tỉnh Cao Bằng: *Hồ sơ các di tích đã được xếp hạng.*

25. Báo cáo số 423-BC/TU, ngày 21/9/2026 của Tỉnh uỷ Cao Bằng, *Báo cáo về tình hình kinh tế - xã hội quý III, 9 tháng năm 2026 của tỉnh Cao Bằng.*

MỤC LỤC

	Trang
LỜI GIỚI THIỆU	3
PHẦN THỨ NHẤT: THÂN THẾ, SỰ NGHIỆP VÀ NHỮNG ĐÓNG GÓP CỦA ĐỒNG CHÍ HOÀNG VĂN NỌN ĐỐI VỚI CÁCH MẠNG VIỆT NAM	4
1. Từ người thanh niên yêu nước đến người chiến sĩ cộng sản	4
2. Trưởng thành từ phong trào cách mạng Cao Bằng, đảm nhận trọng trách của Đảng	5
3. Những đóng góp tiêu biểu đối với cách mạng Việt Nam	7
PHẦN THỨ HAI: NHỮNG ĐÓNG GÓP ĐẶC BIỆT QUAN TRỌNG ĐỐI VỚI QUÊ HƯƠNG CỘI NGUỒN CÁCH MẠNG CAO BẰNG	19
1. Trực tiếp chuẩn bị và thành lập Chi bộ Đảng Cộng sản đầu tiên của tỉnh	19
2. Xây dựng tổ chức Đảng, phát triển phong trào quần chúng và đào tạo cán bộ	21
3. Góp phần tạo dựng vị thế Cao Bằng trong phong trào cách mạng cả nước	27
PHẦN THỨ BA: HỌC TẬP TẤM GƯƠNG ĐẠO ĐỨC CÁCH MẠNG CỦA ĐỒNG CHÍ HOÀNG VĂN NỌN TRONG XÂY DỰNG VÀ BẢO VỆ TỔ QUỐC, PHÁT TRIỂN QUÊ HƯƠNG CAO BẰNG	30
1. Những phẩm chất cách mạng cần học tập và noi theo	30
2. Học tập và noi theo đồng chí Hoàng Văn Nọn, khơi dậy khát vọng xây dựng quê hương Cao Bằng phát triển nhanh và bền vững	32
KẾT LUẬN	35
PHỤ LỤC	36
TÀI LIỆU THAM KHẢO	41
MỤC LỤC	43